

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران

مهدی شقاقی

استادیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران

m_shaghghi@sbu.ac.ir

تاریخ دریافت ۱۳۹۸/۴/۱۴؛ تاریخ پذیرش ۱۳۹۸/۵/۲۸

چکیده

هدف: در پژوهش حاضر تلاش می‌شود تا آراء فلاسفه بزرگ اخلاق در باب خودآیینی بازخوانی و تفسیر شود و از آن در راستای ساخت مقیاسی برای سنجش اخلاق خودآیین و دگرآیین برای کتابداران کتابخانه‌های عمومی استفاده شود.

روش: پژوهش حاضر دارای دو مرحله و لذا دو روش است. مرحله اول که مرحله مطالعاتی است، به روش سندی و با رویکرد تحلیل مفهومی انجام شده و طی آن، پس از جستجوی منظم در آراء متفکران اخلاق، فلاسفه‌ای که نظر منسجم و مبسوطی در باب خودآیینی داشتند انتخاب و به شرح و تفسیر اندیشه آن‌ها پرداخته شد. ایمانوئل کانت، جان رالز، مایکل سندل، السدیر مک‌اینتایر و چارلز تیلور اندیشمندانی بودند که اندیشه‌های آن‌ها بررسی شد. مرحله دوم که مرحله اعتبارسنجی است به روش پیمایشی انجام شد. ۴۰۶ نفر از جامعه ۷۰۴ نفری کتابدارانی که در آزمون ورودی مدرسه تابستانی خواندن در سال ۱۳۹۵ پذیرفته شده بودند به روش تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند و پرسش‌نامه تنگناهای اخلاقی که بر پایه پرسش‌نامه نیکول (۲۰۰۸) و توسعه آن با افزودن اندیشه‌های فلسفی و تغییر تنگناها به موقعیت‌ها و مسائل کتابخانه‌های عمومی ساخته شده بود، به صورت آنلاین برای آنان ارسال شد. برای سنجش پایایی از روش دونیم کردن، برای بررسی روایی محتوایی از روش سی‌وی‌آی، و برای بررسی روایی سازه از روایی هم‌گرا و واگرا (تشخیصی) سود برده شد.

یافته‌ها: خودآیینی مفهومی است که از کانت (پشت پا زدن به کشش غرایز یا طبیعت) ریشه گرفته، در رالز (فاصله عید از غایبات و زندگی در حال، در چارچوب قواعد جامعه روال‌مند و منظم) ادامه یافته، توسط سندل (ساخت متأملانه خود با دیگران در سایه آرمان مشترک) و مک‌اینتایر (ایفای نقش به بهترین وجه و تعالی بخشی به آن) نقد شده و در کار تیلور (بهترین بازیگری نقش با توجه به چهار شهود اخلاقی یعنی فهم احترام به شایستگی‌ها، فهم تعهد در قبال دیگران، فهم اینکه زندگی خوب به چه معنی است و فهم ارزش و شأن خود بدون اینکه فرد آنها را زیر پا بگذارد، خود را محدود کند، مفهوم شهودهای اخلاقی بنیادی را تغییر دهد یا نقش دیگری‌ها را دچار اشکال یا اختلال کند) جهت دیگری یافته است. فرد شکل خاص خودآیینی را در تنگناها نشان می‌دهد و لذا می‌توان با گزاره‌هایی آن را به طور تقریبی سنجید. لذا پرسش‌نامه‌ای کیفی با ۲۲ تنگنا، ۱۱ بُعد و هشت گزینه بر اساس آرای اندیشمندان طراحی و اعتبار آن بررسی شد. فقط روایی پرسش ۱۸ مربوط به بُعد هزینه‌نگاری تأیید نشد و می‌بایست برای گردآوری داده برای این بُعد فقط به پرسش ۲۰ اکتفا شده یا تغییراتی در پرسش ۱۸ داده شود و مجدداً تحلیل شود.

اصالت/ارزش: ارزش این مقاله استفاده از اندیشه‌های فلاسفه برای سنجش اخلاق خودآیین و دگرآیین در کتابداران است و می‌تواند به عنوان ابزاری برای بررسی گرایش اخلاقی و خودآیینی و دگرآیینی افراد جهت انتخاب در مسئولیت‌های مهم استفاده شود.

کلیدواژه‌ها: خودآیینی، دگرآیینی، اخلاق سازمانی، تنگناهای اخلاقی، کتابخانه عمومی.

Philosophical Approach to Autonomy and a scale for Measuring Ethical Autonomy of Public Librarians

Mahdi Shaghghi

Assistant Prof., Department of KIS, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran
m_shaghghi@sbu.ac.ir

Received: 5th July 2019; Accepted: 19th August 2019

Abstract

Purpose: The present research tries to construct a new scale for measuring the ethical autonomy of public librarians by rereading and reinterpreting the reflections of ethical philosophers on the concept of autonomy.

Methodology: This research was implemented in two phases. In the phase 1, the documentary research method and the conceptual analysis approach was used to find and analyze the key ideas of philosophers. By comprehensive search of keywords like autonomy and heteronomy among the relevant databases, books, encyclopedias and other resources, five philosophers were found who had detailed ideas about autonomy: Emanuel Kant, John Rawls, Michael Sandel, Alasdair McIntyre and Charles Taylor. In the phase 2, for the credibility analysis, the survey method was used. After constructing an ethical dilemma questionnaire based on Nicole (2008) and developing it by means of the results of conceptual analysis, 406 public librarians from among 704 librarians of Iran Public Libraries Foundation (from throughout Iran) who had passed the exam of reader's advisory excellence in 2016 were chosen by using the Stratified Sampling method. These librarians were chosen. The link of online questionnaire were sent to the email of these librarians and the data was gathered for analysis. For the reliability analysis, the split-half method, composite reliability and Cronbach's alpha were used. For the validity analysis, the Content Validity Index (CVI), convergent validity, and divergent validity (discriminant validity) were utilized.

Findings: The results showed that autonomy is a concept with individual and social dimensions. It is rooted in the Kant's idea of autonomy (rejecting dependency to natural desires and inclinations in ethical situations), was continued in the Rawls's idea of justice ("remote distance from ends and living in a well-ordered society and entering in instrumental construction of the present by informed consent"), criticized by Sandel ("autonomy is reflexive construction of the self by existing with others with common goals") and McIntyre ("autonomy is doing your best to implement your social role and transcend it to an excellent condition") and paradigmatically shifted in the work of Taylor ("autonomy is to be the best actor in the realm of four fundamental ethical intuitions without infringing them"). Autonomy of different job holders like public librarians distinguishable in the ethical dilemmas and we started to measure it by constructing 22 dummy dilemmas based on 11 dimensions (integrity, fraud, cover-up, discrimination, business security, promise keeping, blackmail, manipulation, environmental security, privilege information, and pornography) in the library situations and philosophical dimensions of autonomy under dilemmas (two dilemmas for each dimension). Flexibility (on the basis of Taylor's idea of autonomy) was chosen as a main difference between autonomy and heteronomy and the ideas of Kant, Rawls, Sandel and McIntyre were used in order to design eight autonomous and heteronomous alternatives below each dilemma. Results of the reliability and validity analysis showed good measures except in question 18.

Originality/value: The value of this research lies in its use of the philosophical dimensions of autonomy in order to study the autonomy and heteronomy in the librarians. It also can be used a new scale for measuring the autonomy and heteronomy of individuals while holding important posts.

Keywords: Autonomy, Heteronomy, Ethical dilemma, Organizational ethics, ethical dilemmas, Public libraries.

مقدمه

خودآیینی^۱ مفهومی متفاوت از خودمحوری اخلاقی^۲ یا خودخواهی اخلاقی^۳ است که ذیل نتیجه‌گرایی تعریف می‌شود و آیین رند^۴ (۱۳۹۷) در کتاب «فضیلت خودخواهی» یا ناتانیل براندن^۵ (۱۳۸۸) در کتاب چگونه خود را باور کنیم در باب آن نوشته‌اند. کلمه آتونومی یا خودآیینی شامل دو بخش است: authos به معنای خود و nomos به معنای قانون. بنابراین، خودآیینی در لغت به معنای خودحاکمیتی و خودتعیینی است: حاکمیت بر خود، باورهای خود، بدن خود، آینده خود، کنش و منش خود، و برخورد مسئولانه در قبال عواقب انتخاب‌ها. همچنین، عبارت است از اتکا به وجدان و فطرت اخلاقی خاص انسانی شخص خود برای انتخاب باورها، عقاید، سخنان و اعمال به‌طور آگاهانه و غیر تقلیدی. زگربسکی (۱۳۹۶) خودآیینی را جزو فضیلت‌هایی می‌شمارد که هم اخلاقی است و هم فکری. او (۱۳۹۶) به نقل از جان بنسن^۶ (۱۹۸۳) در مقاله «مرد خودآیین چگونه فردی است؟»^۷ می‌گوید فضیلت خودآیینی حالت مَبْشِی ماهرانه‌ای است ناظر بر اتکا به قوای خود در عمل و نیز انتخاب و شکل دادن به عقاید. همچنین، تفکر اخلاقی خودآیین بسیار نزدیک به تفکر نظری خودآیین است، زیرا تفکر نظری خودآیین، نگران عقایدی است که انتخاب می‌کند و تفکر اخلاقی خودآیین نگران اعمالی است که برمی‌گزیند. به علاوه، خودآیینی میزان و نوع مناسب اتکا به دیگران است و این میزان مناسب را غایتی عملی معین می‌کند که فرد در آن درگیر است. بسیاری از پژوهشگران اخلاقی درباره اصول یا قواعد عام اخلاق نظر داده و سیاهه‌های متفاوتی عرضه کرده‌اند، اما چهار قاعده اساسی که به «چهار رکن اخلاقی» معروف است تقریباً مورد توافق همه است که عبارتند از: نیک‌خواهی^۸، اجتناب از آسیب‌رسانی^۹، عدالت^{۱۰} و خودآیینی^{۱۱} (بیشاپ و چیلدرز^{۱۲}، ۲۰۰۱). در بین این چهار قاعده که در واقع پیش‌فرض‌ها و ارکان مسلم فرض شده اخلاق هستند و بدون آنها اخلاق ممتنع خواهد بود، خودآیینی از همه مهم‌تر دانسته شده و در هنگام تضاد و تزامم بین قواعد، از خودآیینی به عنوان قاعده‌ای که فصل‌الخطاب قرار می‌گیرد و تضاد را حل می‌کند نام برده شده است (توبر^{۱۳}، ۲۰۰۳). برای مثال، هنگامی که پزشک عمل

1. Autonomy

4. Ayn Rand

7. Who is the Autonomous man?

10. Justice

13. Tauber

2. ethical egoism

5. Nathaniel Branden

8. Beneficence

11. Autonomy

3. ethical selfishness

6. John Benson

9. Non maleficence

12. Beauchamp & Childress

جراحی یا دارویی خاص را از روی خیرخواهی تجویز می‌کند اما اطلاعی درباره آن به بیمار نمی‌دهد و رضایت او را جلب نمی‌کند، در اینجا خودآیینی بیمار است که بر نیک‌خواهی پزشک اولویت می‌یابد. در همه موارد دیگر نیز همواره خودآیینی از اهمیت اول برخوردار است (لاتسنوله^۱، ۲۰۱۸، ص ۱۶۰-۱۸۸).

اما اخلاق خودآیین چیزی است که بسیاری از متفکران اجتماعی آن را شرط لازم مدیران سازمان یا مسئولیت‌مدیریت و رهبری در ساحت‌های مختلف اجتماعی می‌دانند و آن را یکی از پیش‌شرط‌های انتخاب پیشوا یا مدیر تلقی می‌کنند (نیکول^۲، ۲۰۰۸). به همین دلیل، تلاش‌هایی مبنی بر سنجش خودآیینی توسط پیازره و سپس کلبرگ (لوگان و همکاران^۳، ۱۹۹۰) و به تبع آن‌ها، بسیاری از محققان دیگر انجام شده است. یکی از این پژوهش‌ها، پژوهش نیکول (۲۰۰۸) است که پیشنهادی برای سنجش اخلاق خودآیین از طریق تنگناهای اخلاقی ارائه کرده اما سنجش این مفهوم فلسفی را بر پایه مطالعات فلسفی استوار نساخته است و به همین دلیل، در برخی گزینه‌ها تشابهات و تکرارها و همپوشانی‌هایی می‌بینیم که نشان از استوار نبودن این پیشنهاد است. در این مقاله، هدف آن است که با مطالعه فلسفی آراء کانت، رالز، سندل، مک‌ایتنایر و تیلور روی مفهوم خودآیینی، طرح نیکول (۲۰۰۸) برای سنجش خودآیینی توسعه یابد به و به یک مقیاس جدید تبدیل شود و سپس اعتبار آن مورد بررسی قرار گیرد. تجارب مؤلف نشان می‌دهد که در سازمان‌های دولتی متولی کتابخانه‌های عمومی، تلقی مدیران اداری از فرد با اخلاق فردی گشاده‌روست که در کنار توانمندی‌های فنی کاملاً از مقامات بالادست تبعیت می‌کند و برهم‌زننده نظم رسوب کرده موجود نیست، در حالی که همین صفت‌ها دقیقاً در بسیاری از موقعیت‌ها نماد بی‌ارادگی، دگرآیینی، و بی‌تفاوتی نسبت به فساد با توجیه «تبعیت صوری از قانون» یا «تبعیت از اوامر بالادستی» و سلب مسئولیت اخلاقی از خویش است. این پژوهش تلاش می‌کند معیارهایی برای انتخاب افرادی خودآیین برای مناصب دارای اختیار تصمیم‌گیری در کتابخانه‌های عمومی به دست دهد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر در دو بخش و با دو روش انجام شده است:

1. Hanne Laceulle

2. Mayte Vega Nicoli

3. Logan, Snarey & Schrader

۱. **روش سندی:** در بخش اول پژوهش، از روش سندی^۱ استفاده شد. سعی شد با جستجوی منظم متون با همه کلیدواژه‌های مرتبط (ترکیب دو کلمه autonomy و heteronomy با نام همه اندیشمندان مهم حوزه اخلاق) معلوم شود چه کسانی در این خصوص سخن درخوری ارائه داده یا نظر پخته و بالغی را با شرح مبسوط پرورش داده‌اند. پس از یافتن سرخ‌ها از پایگاه‌های اطلاعاتی مختلف^۲، به متون اصلی این اندیشمندان مراجعه شد و ایده‌های آنان در باب خودآیینی استخراج و تفسیر شد. از آنجا که مفهوم «سوژه خودآیین» توسط کانت ارائه شده و نظریات اخلاقی قبل از آن، از جمله نظریات اخلاق دینی عموماً یا «نتیجه‌گرایانه» و یا مبتنی بر «امر الهی» است، لذا در هیچ‌یک از نظریات اخلاقی قبل از کانت، «سوژه خودآیین» آن‌طور که وی آن را پرورده است مطرح نشده و انسان دارای اراده و عقلانیت لازم برای انتخاب تمام باورهای خویش دانسته نشده است و البته باید گفت ظهور این ایده حاصل چرخش انسان‌گرایانه اخلاق است که تا قبل از این ایده سابقه نداشته است. باین حال، عباراتی در آموزه‌های برخی ادیان از جمله اسلام هست که اشاراتی کلی به شمار می‌رود که با تفسیر به رأی شاید بتوان آن‌ها را عباراتی دال بر به رسمیت‌شناسی مفهوم مدرن خودآیینی دانست^۳. به همین دلیل، در کنار جستجو در آراء ادیان، با علم به مطلب فوق، به اندیشمندان اخلاقی پس از کانت تمرکز شد.

۲. **روش پیمایشی:** در بخش دوم پژوهش از روش پیمایشی استفاده شد. بدین منظور، ابتدا کار نیکول (۲۰۰۸) به عنوان الگوی کار انتخاب شد. در کار نیکول (۲۰۰۸) مهارت‌های اخلاقی از طریق بررسی ۱۱ بُعد یا ۱۱ مشکل اخلاقی در سازمان‌ها سنجیده شده است که عبارتند از: ۱. بی‌صداقتی^۴؛ ۲. فریب (تدلیس)^۵؛ ۳. مخفی‌کاری^۶ (لاپوشانی)؛ ۴. تبعیض^۷؛ ۵. حفظ نکردن اسرار شغلی^۸ (حفظ نکردن امنیت شغل و کار با حفظ اسرار)؛ ۶. وفا نکردن به عهد^۹؛ ۷. اخاذی^{۱۰}؛ ۸. دستکاری^{۱۱}؛ (کنترل و اداره کردن کسی یا چیزی به خاطر منافع خود، به‌طور غیر منصفانه یا با دروغ)؛ ۹. حفظ نکردن محیط^{۱۲}؛ ۱۰. استفاده شخصی از اطلاعات

1. Documentary Research
2. Jstore, Proquest, Taylor & Francis, Science Direct, Wiley Online Library, Ebsco, Emerald Insight, Google scholar, Sage, Stanford encyclopedia of philosophy, Springer link, ACM digital library
۳. برای مثال، نگاه کنید به مقاله «بازشناسی و تحلیل اصل اراده خودآیین و تبلور آن در دموکراسی غربی با محک اندیشه سیاسی اسلام». فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۳ (۸)، ۵۷-۸۰، ۱۳۹۴.

4. dishonesty 5. Fraud 6. Cover-up
7. Discrimination 8. Losing Business security 9. Losing promise
10. Blackmail 11. Manipulation (handling) 12. Losing Environmental security

انحصاری یا لو دادن آن (خبردهی)؛^۱ و ۱۱. هرزه‌نگاری.^۲ برای هر بُعد، دو تنگنای اخلاقی ترسیم و طراحی شده است و فرد با خواندن آن موقعیت در دوراهی قرار می‌گیرد که مثلاً آیا مخفی کاری کند یا نکند، اسرار شغلی را فاش کند یا نه و غیره. تنگناهای اخلاقی در کار نیکول (۲۰۰۸) مربوط به شرکت‌های تجاری است، اما در اینجا، تنگناها بر پایه تجارب محقق برحسب مسائل کتابخانه‌های عمومی بازنویسی شده‌اند. پیشنهاد نیکول شامل ۵۰ تنگنای اخلاقی است که بسیار طولانی است، اما در اینجا، ۲۲ تنگنای اخلاقی وجود دارد و برای هر بُعد، دو تنگنا در نظر گرفته شده است. در پژوهش نیکول، ذیل هر تنگنا ۸ انتخاب وجود دارد که منظر اخلاقی خاصی را متبادر نمی‌کنند و فقط خودآیینی و دگرآیینی^۳ را می‌سنجند اما در مقاله حاضر، ذیل هر تنگنا ۸ گزینه با توجه به رویکردهای اخلاقی حاصل از بخش مطالعه سندی وجود دارد که هر یک، علاوه بر خودآیینی و دگرآیینی، منظر اندیشمند خاصی را نیز می‌سنجند.

برای اعتبارسنجی از روش پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کتابداران کتابخانه‌های عمومی زیر نظر «نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور» هستند که در آزمون استعدادیابی سال ۱۳۹۵ به‌عنوان مروج کتاب‌خوانی برگزیده شدند که شامل ۷۰۴ نفر می‌شدند و رایانامه آن‌ها در دسترس بود. دلیل انتخاب این گروه آن بود که نام‌برندگان به‌عنوان افراد اثرگذار سازمان شناخته شدند و برنامه‌ریزی آموزشی و فرهنگی جداگانه‌ای برای آن‌ها در نظر گرفته شد و ضمن اینکه به مدرسه تابتسانی خواندن دعوت شدند، به‌عنوان افرادی مستعد که در آینده به‌طور بالقوه امکان تصدی مشاغل بالاتر را دارند، مدنظر قرار گرفتند. این افراد از همه ۳۱ استان کشور انتخاب شدند و لذا کل کشور را شامل می‌شدند. برای نمونه گیری ابتدا از روش تصادفی طبقه‌ای استفاده شد. براین اساس، کتابداران منتخب بر اساس استان مرتب شدند و از هر استان به تناسب حجم نمونه، تعدادی به تصادف انتخاب شد تا حجم نمونه کامل شود. پرسش‌نامه طراحی شده (پیوست ۱) به افراد منتخب ایمیل شد و البته تعداد بیشتری انتخاب شد تا نرخ بازگشت افت نکند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. با قرار دادن مقادیر مربوطه از جمله تعداد جامعه در فرمول، عدد ۲۸۵ به دست آمد که حجم نمونه را نشان می‌داد. اما طبق نظر هومن (۱۳۹۱)، روش دیگری را برای تعیین حجم نمونه پژوهش‌هایی که از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده می‌کنند پیشنهاد داده است. از نظر او، به‌ازای هر سؤال پرسش‌نامه می‌بایست بین ۱۰ و ۲۰

1. Misuse of Privilege information (whistle-blowing) 2. pornography 3. Heteronomy

نفر انتخاب شود و هرچه عدد انتخابی به ۲۰ نزدیک‌تر باشد بهتر است. لذا با توجه به ایمیلی بودن روش ارسال پرسش‌نامه و امکان عدم بازگشت بسیاری از پرسش‌نامه‌ها در مرحله بعد به هر ۷۰۴ نفر رایانامه ارسال شد و در نهایت، ۴۰۶ پرسش‌نامه صحیح دریافت شد، به طوری که از هر استان حداقل سه پاسخ‌دهنده وجود داشت. برای سنجش پایایی از روش دونیم کردن، پایای ترکیبی و آلفای کرونباخ و برای سنجش روایی از روایی صوری و محتوایی (به روش سی‌وی‌آی^۱) و روایی سازه (هم‌گرا و واگرا) با تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد.

خودآیینی از نظر کانت

شاید بتوان شرح و بسط در باب خودآیینی از منظر ایمانوئل کانت را بر اساس این دو گفته مهم او در کتاب نقد عقل عملی استوار ساخت:

... خودآیینی اراده، ویژگی قوه اراده است که با اعمال قانون به خودش شناخته می‌شود [که از هر آنچه به ابژه میل انسان تعلق دارد مستقل است]. لذا قاعده خودآیینی این است که «عملی را برای انجام انتخاب نکن مگر آنکه نزد همان اراده [ی انتخابگر تو] اصول حاکم بر انتخاب تو بتواند به عنوان قوانین جهان شمول درآید.» (کانت، ۱۹۵۶، ص ۱۰۸).

... خودآیینی اراده قاعده یکتا و اولیه همه قواعد اخلاقی دیگر و اصل اولیه همه وظایفی است که اراده آن‌ها را با آن قواعد وفق می‌دهد، اما دگرآیینی در انتخاب اخلاقی نه تنها هیچ تعهدی را الزام نمی‌کند بلکه مخالف تکلیف و اخلاقی بودن اراده است. (کانت، ۱۹۵۶، ص ۳۳).

طبق نظر کانت، انسان به طور پیشینی دارای عقل استدلال‌گر، آزادی و اراده است. همچنین، این انسان آزاد و استدلال‌گر در زمینه و سیاق اجتماعی جای دارد اما برحسب قواعد جهان‌شمولی که اراده‌اش به خودش تنفیذ می‌کند در قالب وظایف و تکالیف عمل می‌کند. همچنین، پیش‌فرض کانت این است که قبول نکردن خودآیینی و مبتنی کردن اخلاق بر دگرآیینی به معنای مخالفت با اخلاقی بودن اراده است و بر این اساس، کانت خودآیینی را اصل مقدم و سازنده سایر قواعد اخلاق می‌داند.

اخلاق خودآیین نزد کانت بر محور آزادی جوهری انسان استوار است. از نظر کانت (۱۳۸۵)، یکی از ویژگی‌های اراده انسان آن است که می‌تواند بر امیال و خواست‌های بیرون از

1. Content Validity Index (CVI)

خویش (محسوسات) غلبه کند. این ویژگی، خاص انسان است و مختار و آزاد بودن اراده انسان را می‌رساند. فرض کنید تویی را از دستتان رها می‌کنید و توپ به زمین می‌افتد. افتادن توپ به زمین بر اساس یک قاعده بیرونی، خارج از اراده توپ اتفاق افتاده که همان قانون جاذبه زمین است. لذا عمل توپ از روی آزادی نیست (سندل، ۱۳۹۴). انسان نیز اگر عملی انجام دهد که بر اساس قانون و قاعده‌ای خارج از اراده او به وی تحمیل شود، همانند توپ که به ناچار از قانون جاذبه تبعیت کرده، از محسوسات و غرایز تبعیت کرده و لذا عملش آزادانه نیست. میل طبیعی و غریزه قانون طبیعت است و حکم قانون طبیعی جاذبه زمین را دارد. عمل نکردن به حکم محسوسات و امیال بیرون از اراده است که آزادی انسان را از نظر کانت تأمین می‌کند. از نظر کانت (۱۳۸۵)، خودآیینی اصل برتر و مقدمه بقیه قواعد اخلاقی است، زیرا اراده‌ای که آزاد نیست در واقع نمی‌تواند عامل و سوژه اخلاقی باشد. کانت این ویژگی انسان را عقلانیت نام می‌نهد که به جای اینکه صرفاً از احکام متأخر (پسینی) تبعیت کند، از احکام ماتقدم (پیشینی) نیز تبعیت می‌کند. تبعیت از این عقلانیت پیشینی در واقع انسان را به امر مطلق اخلاقی کل هستی پیوند می‌زند و تبعیت از امیال و غرائز طبیعی در واقع انسان را به قواعد بیرونی طبیعت می‌آمیزد. اگر قبول کنیم که هستی، اساسی مستدل و عقلانی دارد آنگاه پیوند انسان با عقلانیت کل، لزوماً از طریق تبعیت از این ویژگی خاص اراده (عمل نکردن بر اساس میل طبیعی و غریزی به محسوسات) ممکن می‌شود. از نظر کانت، نظریه‌های اخلاقی‌ای که منشأ قواعد را خارج از اراده انسان قرار می‌دهند دگرآیین هستند و امر مطلق را به امر مشروط فرومی‌کاهند. امر مطلق و امر مشروط کانت با حکم تحلیلی و حکم ترکیبی او در کتاب نقد عقل محض همخوان و هم‌ریشه است. همان‌طور که گزاره‌های تحلیلی که عقلی‌اند و اصول موضوعه ریاضیات و هندسه را تشکیل می‌دهند، از احکام ماتقدم یا پیشینی تشکیل شده‌اند، گزاره‌های ترکیبی که تجربی‌اند و حسب شرایط و مقتضیات محیطی ممکن است تغییر کنند، از احکام متأخر یا پسینی ساخته شده‌اند. گزاره‌های تحلیلی مانند امر مطلق کانت قطعی‌اند (مثلاً: از یک نقطه فقط یک خط می‌توان موازی با خط دیگر رسم کرد) و مشروط نمی‌توانند باشند اما گزاره‌های ترکیبی مانند امر مشروط کانت، وابسته و مشروط‌اند و حسب شرایط تغییر می‌کنند (مثلاً: آب در ۱۰۰ درجه می‌جوشد، و در فشار هوای مختلف، دمای جوش تغییر می‌کند). از نظر کانت، تعریف خود به‌عنوان چیزی که از قواعد بیرونی تبعیت می‌کند، تبدیل خود به ابژه است و تعریف خود

همچون چیزی که از قواعد خودش (نه محسوسات و غرایز) تبعیت می‌کند تبدیل خود به سوژه نام دارد. «خود» مورد نظر کانت از سوی وضعیت یا سیاق عمل بازداشته نمی‌شود و نسبت به آن بی تفاوت است. همچنین، خود مورد نظر کانت به عواقب و نتایج نمی‌اندیشد و نتایج تصمیم اساس انتخاب او نیست و حتی می‌توان گفت که خودآیینی نزد کانت علیه نتیجه‌گرایی است، زیرا نتایج با امیال و غرایز و خواست‌های طبیعی انسان گره خورده است. امر مطلق کانت ابتدا انتقاد بنجامین کُنستون^۱ را برانگیخت (سندل، ۱۳۹۴) و او در مقاله‌ای به سال ۱۷۹۷ با عنوان «درباره عکس‌العمل‌های سیاسی»^۲ و در اعتراض به او، مثال «قاتل پشت در» را مطرح کرد و گفت که اگر قاتلی در جستجوی دوست شما که پناهنده به خانه شماست، از شما سؤال کند که دوستان کجاست آیا باید بر اساس امر مطلق کانت و بدون توجه به عواقب و نتایج راستش را به او گفت؟ پاسخ کانت در مقاله «حق مفروض دروغ‌گویی با انگیزه نوع‌دوستانه»^۳ عبارت است از چسبیدن صوری به راست‌گویی و گفتن سخن درست، هرچند که این پاسخ درست به نوعی گمراه‌کننده باشد و دوست را نجات دهد (مثلاً اینکه بگوید نمی‌دانم الان کجاست، یا نمی‌دانم جایش کجاست). البته این مقاله کانت از نظر بنتون^۴ (۱۹۸۲) او را در زمره حق‌گرایان اخلاقی قرار می‌دهد، زیرا کانت در مقاله یادشده استدلال می‌کند که اگر با توجه به عواقب راست‌گویی به قاتل دروغ گفته شود و دست‌برقضا به خاطر آن دروغ آن فرد گیر بیفتد و کشته شود، چون آن دروغ با علم به عواقب گفته شده و عمد در کار بوده است فرد دروغ‌گو در پیشگاه دادگاه مسئول است و می‌باید مجازات شود اما اگر راستش را بگوید، چون سخن او بدون توجه به عواقب بوده است، هیچ مسئله حقوقی برای او پیش نخواهد آمد. بعدها نسیبت انشتین و قضایای ناتمامیت گودل^۵ ایده گزاره‌های تحلیلی کانت را تا حدودی متزلزل کرد، اما پس از کُنستون، یکی از مهمترین نقدهای واردشده به کانت از سوی فیلسوف معاصرش، هگل، ارائه شد و وی امر مطلق کانت را «فرمالیسم توخالی»^۶ نامید. خاستگاه نقد هگل به کانت کتاب پدیدارشناسی روح اوست و برای بهتر شناخته شدن موضع هگل (۱۳۵۲) می‌توان فصل «خدایگان و بنده» در این کتاب را به‌طور خاص طرح کرد. از نظر هگل، خود بدون دیگری وجود ندارد و نمی‌توان خود را بدون دیگری به‌عنوان سوژه فعال و مختار و صاحب اراده آزاد

1. Benjamin Constant

3. On a Supposed Right to Tell a Lie from Altruistic Motives

5. Gödel's Incompleteness Theorems

2. On Political Reactions

4. Robert Benton

6. Empty formalism

بازشناخت. لذا عمل انسان صرفاً معطوف به وظیفه برآمده از حکم اخلاقی بی توجه به عواقب و جدا از قواعد عالم محسوسات و غرایز نیست، بلکه به طور پدیدارشناسانه معطوف به دیگری و با انگیزه دیگری نیز است. لذا از نظر کانت به رسمیت شناختن خود نهفته در به رسمیت شناختن دیگران و بنابراین ساختارهای اجتماعی است. از نظر هگل، قرار گرفتن در چارچوب اجتماع است که اخلاق را ممکن می‌کند. بنابراین، اجتماعی‌زدایی شدن انسان به واسطه امر مطلق کانت مستلزم این است که انسان بر اساس اراده آزاد خود عمل کند، اما بدون دیگران نمی‌تواند قواعد زبانی و رفتاری مربوط به این اراده آزاد را بسازد. لذا ممکن است ما یک اخلاق اجتماعی داشته باشیم که تحت تأثیر سنت‌ها، دین، شعائر قومی و غیره ایجاد شده باشد و لذا امر مطلق کانت نمی‌تواند تمایزی بین خود مستقل از دیگران و خود برساخته شده میان دیگران بگذارد. بنابراین، اگرچه هگل این اراده آزاد را می‌ستاید اما می‌گوید این «بایدی» است که هیچ‌گاه به «است» تبدیل نمی‌شود (میلز^۱، ۲۰۱۷)، زیرا اولاً این، «خود»ی منفصل از موقعیت و دیگری است و ثانیاً «خود»ی انتزاعی است نه عملی و به همین دلیل توخالی و عمل‌ناشدنی است.

خودآیینی از نظر رالز

خودآیینی از منظر جان رالز جنبه‌هایی متفاوت از کانت دارد. از نظر رالز (۱۳۸۸) در «نظریه عدالت»، تبعیت کانتی از وظیفه الزام‌آوری که برای همه یکسان است و در واقع نوعی مقاومت در برابر میل طبیعی و تبعیت نکردن بی‌چون و چرا از قواعد طبیعی خواسته‌های بشری است، در خود جبری را به همراه دارد که خودآیینی را تبدیل به آزادی در چارچوب‌های الزام‌آور می‌کند. با این حال، کار رالز نوعی کار دوباره روی مفهوم کانتی خودآیینی است. رالز در تبیین ایده خود با عنوان «عدالت به مثابه انصاف»^۲ مدیون کانت است و این دین در مقاله وی (۱۹۸۰) با عنوان «برساخت‌گرایی کانتی از نظریه اخلاقی»^۳ هویدا است. رالز (۱۳۸۸) در نظریه عدالت خود رویه تفسیری کانت در باب خودآیینی را حفظ می‌کند. ایده اصلی این کتاب آن است که منصف بودن نهادهای سیاسی صرفاً وابسته به احترام آن‌ها به حق خودآیینی افراد است. از نظر رالز (۱۳۸۸)، عدالت اولین و مهم‌ترین ارزش نهادهای اجتماعی و سیاسی است. انسان ایدئالی که در جهان اخلاقی خویش مسکن گزیده است، انسانی است که صاحب خودآیینی است و

1. Nicolás García Mills

2. Justice as Fairness

3. Kantian Constructivism of Moral Theory

این خودآیینی عبارت است از اختیار عقلانی^۱ برای تخصیص قواعد به خویشتن خویش. از نظر رالز (۱۳۸۸)، انسان زمانی خودآیین عمل می‌کند که قواعد عملی‌ای که انتخاب می‌کند بسنده‌ترین بیان طبیعت او به‌عنوان موجودی آزاد و عقلانی باشد. فایده بهره‌گیری رالز از رویه تفسیری کانت آن است که او به رسمیت شناختن حق خودآیینی را «حداقل معیار شایستگی سیاسی» می‌گرداند و بدین وسیله رالز خودش را از ارزشیابی خودآیینی و سطح‌بندی آن در درجات مختلف خلاص می‌کند و با این کار، دیگر نیاز نیست مشخص شود که فرد در انتخاب کنش‌ها چقدر به عواقب توجه کرده که به همان اندازه به تعبیر کانتی دگرآیین باشد و چقدر توجه نکرده که خودآیین تلقی شود. این انحراف رالز از کانت به نظر می‌رسد که باعث می‌شود رالز به سمت استفاده از مفاهیمی از اقتصاد نئوکلاسیک همچون «انتخاب عقلانی»^۲ کشیده شود. از آنجا که بر اساس مباحثات فلسفه اقتصاد تغییر در جهت‌گیری‌های اقتصادی بر اساس تغییر نگرش‌ها نسبت به چهار ایده فردگرایی روش‌شناختی، خنثی بودن ارزش‌ها، لذت‌گرایی روان‌شناختی، و قرارداد اجتماعی درباره ذات انسان بوده است (هاوس من^۳، ۲۰۱۸) و اقتصاددانان نئوکلاسیک مفاهیم مذکور را اصل می‌دانند، در اینجا از این چهار کلیدواژه برای بررسی اینکه چگونه رالز در مفهوم خودآیینی از کانت زاویه می‌گیرد استفاده شده است.

بر اساس ایده فردگرایی روش‌شناختی^۴ که ماکس وبر^۵ ارائه‌دهنده آن است، تنها پایه عمل و رفتار سوژه‌های اخلاقی عقلانیت است و تبیین پدیده‌های اجتماعی می‌بایست این‌گونه باشد که نشان دهند چطور پدیده‌ها از دل اعمال افراد که خود ناشی از وضعیت درونی و انگیزه‌های آنان است زاده می‌شوند. رالز (۱۳۸۸) «خود» را موجودی مستقل می‌داند که انتخابگر عقلانی غایب خویش است و لذا اولویت اخلاقی مطلقاً مختص به اوست. از نظر او، انتخابگر بودن انسان (نه گزینه‌های انتخاب) است که باعث می‌شود شایسته ارج‌گزاری و احترام باشد. لذا برخلاف ایده کانت که طی آن، گزینه‌های انتخاب بر انتخابگر اولویت دارند و انتخاب گزینه‌ای خاص باعث می‌شود که انسان موجودی ارزشمند باشد، انتخابگر بودن انسان است که اولویت دارد و او را موجودی ارزشمند می‌کند. لذا محل ارزش انسان در انتخابگری اوست نه گزینه‌های انتخاب. هویت خود که مقدم بر گزینه‌های انتخاب است نمی‌تواند بر اساس

1. Rational will
4. Methodological Individualism

2. Rational choice
5. Max Weber

3. Daniel Hausman

گزینه‌های انتخاب تعیین شود. این حق طبیعی انسان به‌عنوان امری مقدم بر سایر امور، مفهوم «خیر» را در محدوده‌های معینی قرار می‌دهد و یکپارچگی مفهوم «خود» را ممکن می‌کند. این خود یکپارچه رالز (۱۳۸۸) همیشه مقدم بر اهداف و غایات خود است و استقلال او در مقام عامل عقلانی و مختار هیچ‌گاه توسط شرایط محیطی تحت‌الشعاع قرار نمی‌گیرد. رالز به ایده غایت‌شناسی و حکمت علل غایی حمله می‌کند و آن را مفهومی می‌داند که بسیار بد فهم شده است و استدلال می‌کند که ماهیت انسان ابتدائاً به‌واسطه غایاتش آشکار نمی‌شود بلکه به‌واسطه قواعدی که ناظر بر شرایط شکل‌گیری اهداف ما است و همچنین نحوه تعقیب آن غایات آشکار می‌گردد. از نظر رالز (۱۳۸۸)، جهانی بدون هدف و غایت به انسان هبه شده است تا نظم و معنا را در آن خلق کند. لذا با قبول اینکه هیچ نظم پیشین و مقدم بر خود انسان وجود ندارد، باید پذیرفت که هیچ واقعیت اخلاقی جدا از روش انجام اعمال توسط انسان وجود ندارد و لذا از نظر او صرفاً در چنین جهانی است که می‌توان تصور کرد که «خود» مستقل از غایات و مقدم بر اهداف وجود دارد.

با بهره‌گیری از ایده خنثی بودن ارزش‌ها نزد اقتصاددانان نئو کلاسیک، رالز (۱۳۸۸) اعتقاد دارد که برآورد ابزارها و وسایل و نه برآورد اهداف است که انسان را قادر می‌کند به ابزارهای دلخواه خود در حال حاضر (و نه آن‌هایی که برای آینده می‌خواهد) دست یابد. اما انسان بدون غایت و هدف، تبدیل به یک انسان به‌شدت موقعیت‌مند می‌شود و بدون وسیله و ابزار تبدیل به موجودی نامتجسد و ناملموس و غیرقابل برقراری ارتباط می‌گردد و لذا ظاهراً هر دو ضروری است و نمی‌توان یکی را بدون دیگری در نظر گرفت. رالز (۱۳۸۸) توضیح می‌دهد که «خود» مالک هر دوی آنهاست اما آگاهانه از مقاصد برای اخلاقی زیستن فاصله می‌گیرد. او درباره مشارکت انسان‌ها و حتی احزاب سیاسی در امور مختلف معتقد است که برای حفظ استقلال خود دو طرف باید مشترکاً قبول کنند که «نسبت به علایق یکدیگر بی‌علاقه باشند». این مدعا در واقع یک ادعای معرفت‌شناختی است که باعث می‌شود مفهوم خود از منظر رالز را بهتر بفهمیم. با فرض بی‌علاقگی به علایق دیگری و فردیت بدون هدف، معیار تصمیمات فردی به‌ناچار عبارت از عقلانیت ابزاری می‌شود، یعنی موازنه هزینه‌ها و منافع. بنابراین رها از غایت بودن نزد رالز (۱۳۸۸) به معنای رها بودن از برآورد آینده و همچنین رها بودن از غایات دیگری

و چسبیدن به برآورد ابزارها و وسایل برای رسیدن به مطلوبیت‌های حال حاضر است. رالز (۱۳۸۸) دلیلی نمی‌بیند که اهداف انسان‌ها در یک «جامعهٔ روال‌مند و منظم»، جزء ذاتی آنها باشد، زیرا قواعد بر اساس فردگرایی روش‌شناختی و در حجاب جهل انتخاب شده‌اند.

ایدهٔ لذت‌گرایی روان‌شناختی نزد اقتصاددانان نئوکلاسیک (هاوس‌من، ۲۰۱۸) همان معنای کلی نزد بنتام و میل را دارد: حداکثری کردن لذات و خوشی‌ها، و حداقلی کردن دردها و محنت‌ها. رالز (۱۳۸۸) با زدودن عوامل بین‌الذهانی و درون‌ذهانی از «خود»، بدین فرض می‌رسد که افراد میل یکسان و واحدی دارند. از نظر او (۱۳۸۸)، هر فرد حداقل در زمانی که دیگر افراد حس و انگیزهٔ لازم برای تعقیب خیر بیشتر را برای خویش ندارند غایبات عقلانی خویش را تا حد ممکن دنبال می‌کند و لذا وی سودگرایی با عقلانیت‌ابزاری را قابل تعقیب می‌داند. در دیدگاه وی (۱۳۸۸)، هر چند جامعه دارای ماهیت جمعی است و عدالت به‌مثابهٔ انصاف برای اخلاق فردی لازم است، اما سودگرایی می‌تواند دنبال شود. لذا او (۱۳۸۸) ادعا می‌کند که جایی که دیگران درگیر در کار من نیستند و مشمول مشکلات ناشی از تعقیب سود توسط من نمی‌شوند من آزادم که خیر خود را به حداکثر برسانم، بدون اینکه بخواهم درگیر حقوق دیگران شوم و حقوق افراد دیگر برایم مسئله شود.

درنهایت، باید اذعان کرد که از نظر اقتصاددانان نئوکلاسیک که رالز در زاویه گرفتارش از کانت بدان‌ها رجوع می‌کند، قرارداد اجتماعی جزء ذاتی جامعه است (هاوس‌من، ۲۰۱۸). پیدا کردن راه‌هایی برای محدود کردن امیال بشری برای زیستن در لوای قواعد کلی و جهان‌شمول که برابری را تضمین کند، انسان‌مدرن را به‌طور طبیعی به قراردادگرایی کشانده است. همان‌طور که ذیل بحث خنثی بودن ارزش‌ها اشاره شد، جامعه از نظر رالز ابژهٔ مشترک حیات است، نه جزء سازندهٔ «خود»، و لذا این ابژهٔ مشترک حیات بودن، یکی از خواص جامعه‌ای خواهد بود که به‌طور روال‌مند نظم یافته و قواعدش ورای منافع افراد شکل گرفته و عدالت به‌مثابهٔ انصاف اصل محوری سازمان‌ها و نهادهای آن است. بدین ترتیب، اگر از زاویهٔ دید رالز بنگریم، شعارهایی چون «چو ایران نباشد تن من مباد» بی‌معنی است، زیرا جامعه، خاک، و محدودهٔ جغرافیایی جزء سازندهٔ خود نیست بلکه امکانی جمعی برای زندگی است و خود، ورای همهٔ این‌ها است. رابطهٔ خود با جامعه از نظر رالز رابطه‌ای از نوع مشارکت و مالکیت

مشروط است، نه مشارکت و مالکیت مکمل. درباره نحوه ساخت‌یابی جامعه وی (۱۳۸۸) ادعا می‌کند که ویژگی بنیادی جامعه آن است که متشکل از جمع متکثری از افراد منفرد و مجزا با غایت‌های مختلف و جهان‌بینی‌های متفاوت باشد و نگرش او به جامعه اصلاً گشتالتی نیست و به‌علاوه اینکه افراد را «اعضای یکدیگر»، «اعضای یک پیکر»^۱ و «از یک گوهر» نمی‌داند و لذا «خود» موردنظر رالز موجودی تنها است. بازشناسی تکثر افراد است که از نظر رالز (۱۳۸۸) عدالت را ممکن می‌کند. لذا قاعده اخلاقی رالز (۱۳۸۸) برخلاف قاعده کانت چنین است: عمل بر اساس قواعدی که ما به‌عنوان افراد آزاد، برابر و عقلانی بدان «رضایت» داریم و منظور رالز تراضی منصفانه است. این در حالیست که کانت می‌گفت: چنان عمل کن که گویی قرار است عمل تو به یک قاعده جهانی تبدیل شود.

خودآیینی از نظر سندل

همان‌طور که در بخش قبل ذکر شد، خودآیینی از منظر رالز به‌معنای آن است که انسان ورای اهداف و غایاتش بایستد و قواعد و روال‌هایی بر اساس رضایت متقابل تنظیم کند که طی آن‌ها عقلانیت ابزاری را برای ساخت حال خویش دنبال نماید و در توافق و قرارداد با دیگران، علاوه بر رضایت، به‌دلیل آنکه اهداف مال من هستند نه خود من، انصاف را نیز رعایت و با تراضی منصفانه عمل کند یا اینکه جامعه‌طوری نظم‌یافته و روال‌مند شود که قواعد مشترکاً پذیرفته‌شده، هم رضایت و هم انصاف را در فعالیت‌های انسانی تضمین کند و فرد صرفاً به عقلانیت ابزاری بیندیشد. اما مایکل سندل^۲ (۱۳۹۷) طی نقد آراء رالز اعتقاد دارد که غایت‌ها و اهداف دو نوع نسبت با افراد دارند: ۱. تحت مالکیت خود هستند اما با از دست رفتن آن اهداف و غایات، انسان تضعیف می‌شود؛ ۲. به‌قدری گرایش و میل به هدف یا غایتی خاص زیاد است که اهداف و غایات، بخشی از خود می‌شود و در این حالت، از دست رفتن اهداف به‌معنای از دست رفتن بخشی از وجود خود است که ممکن است خود را در یأس و بی‌میلی به ادامه زندگی نشان دهد. از نظر او (۱۳۹۷)، خودآیینی رالزی که خود را ورای اهداف و غایات

۱. حدیثی است منصوب به پیامبر (ص) که فرمود: المؤمنون کجسد رجل واحد (عوارف المعارف، ج ۱، ص ۲۲۵). به استناد همین حدیث برخی «بنی‌آدم اعضای یک پیکرند» را درست می‌دانند.

2. Michael J. Sandel

می‌برد، در واقع اجازه فرم دادن به خود را در مسیر حرکت به سوی اهدافی که از روی نگرش متأملانه بر احساسات و عواطف و هیجانات انتخاب شده نمی‌دهد. در این صورت، اساساً مشکل «هویت» پیش می‌آید. آیا هویت لوح از پیش نقاشی شده، منحصر به فرد و هبه شده‌ای (از سوی خدا یا طبیعت) است که باید ورای اهداف و غایات بدون تغییر بماند یا لوحی است که باید توسط انسان نگارگری شود؟ خودآیینی مورد نظر رالز خودآیینی با ابزار مذاکره جهت رسیدن به اجماع است، اما خودآیینی در خودنگر^۱ نیست. اگر فردی از خانواده بسیار متمول و تحصیل کرده که همگی جراح مغز هستند، با توجه به احساسات و شخصیتش و درکی که از آن دارد رشته عکاسی را انتخاب کند، با توجه به خود مورد نظر رالز، آیا او هویتی مستقل از آن هدف دارد و لذا با ارجاع به سرنخ‌های اقتصاد نو کلاسیک در آراء رالز، آن هدف و غایت چیزی بیرونی است که می‌تواند در بازار معامله شود یا طی یک تراضی منصفانه با اهداف دیگر عوض شود؟ مثلاً می‌تواند در ازاء یک قطعه زمین یا ویلای بزرگ از سوی پدر، راضی شود که رشته پزشکی بخواند؟ با خودآیینی مورد نظر رالز، این کار ممکن و اخلاقی است و خودآیینی را زیر سؤال نمی‌برد، زیرا اهداف مال خود هستند نه بخشی از خود. با خودآیینی مدنظر سندل، این کار خروج از دایره خودآیینی و ورود به حیطه دگرآیینی است، زیرا هدفی که با تأمل بر خود و احساسات و عواطف و هیجانات برگزیده می‌شود در واقع راهی است برای شکل‌دهی به خود در مسیر زندگی.

انسان مدنظر رالز از نظر سندل (۱۳۹۷) انسانی غیراجتماعی و تنهاست و در واقع انسانی حقوقی است، نه انسانی هنری که بخواهد ارزش‌ها و غایات و آرزوهای خود را عملی کند و در چارچوب آرزوهایش هویت خود را شکل دهد. خودآیینی از نظر رالز (۱۳۸۸) فداکاری و از خودگذشتگی در راه هدف را دربر نمی‌گیرد و لذا سندل (۱۳۹۴) اظهار می‌دارد که فرد خودآیین رالزی نمی‌تواند در گروه‌های دوستی یا هم‌عقیده که برای رسیدن به هدفی خاص صرفاً به خاطر تعهدی که به هدف دارند شرکت جوید و تا آخر بایستد. فرد خودآیین رالزی تا زمانی در گروه قرار می‌گیرد که تراضی کرده و عهد بسته است و ورای آن از نظر اخلاقی متعهد نیست و اهداف گروه برای او اهمیتی ندارد. لذا با این تفسیر در جامعه‌ای که رالز ترسیم

1. Self reflective

کرده است، فقط سرمایه‌دار است که می‌تواند با تکیه بر عقلانیت ابزاری اهدافش را تا آخر دنبال کند، زیرا اوست که با تکیه بر سرمایه‌اش می‌تواند «خود»های دیگری را که ورای اهداف ایستاده‌اند با تراضی وارد قرارداد با خود کند و آن‌ها را در راستای هدف خویش در چارچوب مقررات و تعهدات به کار گیرد. فرد خودآیین تنهای رالزی که این‌گونه در جامعه سرمایه‌داری منفرد شده است برای همیشه تحت انقیاد نظم‌های موجود قرار می‌گیرد و هیچ‌گاه با آرمان‌خواهی نمی‌تواند آن را به یک‌باره زیرورو کند و نظم جدیدی حاکم گرداند. در چنین حالتی، گویا سرمایه‌داری آخرین راه‌حل و آخرین آرمان بشری است و ورای آن نظم دیگری نمی‌تواند وجود داشته باشد. فرد خودآیین سندلی برخلاف فرد خودآیین رالزی، با تأمل در خویش درصدد پیدا کردن راهی بین خود گرفتار در شرایط محیط و اهداف و غایات، و خود غیر جسمانی مستقل از محیط و اهداف است و با برخورد متأملانه در غایات سعی می‌کند فاصله اهداف با خود را دریابد و با زیست متأملانه و دوستانه در میان هم‌قطاران و افرادی که با او اهداف مشترکی دارند در راه ساختن هویت خویش از آنان استفاده کند. خود مورد نظر سندل (۱۳۹۷) بنا بر آنچه فوکو (۱۹۸۸) در «تکنولوژی‌های خود» ذکر می‌کند، شبیه یک «خود» باستانی است که هیچ نیست مگر آن چیزی که انسان در مسیر زندگی و با توجه به تجارب و تأمل در احساسات و عواطف و هیجانات می‌خواهد به نحو زیبایی‌شناسانه آن را بسازد.

خودآیینی از نظر مک‌اینتایر

از نظر السدیر مک‌اینتایر^۱، فرد خودآیینی که رالز (۱۳۸۸) ترسیم می‌کند فردی نامقید است. «خود نامقید»^۲ رالز به عشق‌های قبل از قرارداد ازدواج، به دوستی‌های قبل از تبدیل شدن به تراضی منصفانه، و اهداف مشترک گروه‌های دوستی ورای توافق دو طرف برای تحقق آرمان‌های گروهی، نامقید است. مک‌اینتایر (۱۳۹۰) اعتقاد دارد خود نامقید نتیجه گفتمان عاطفه‌گرایی اخلاقی است که طی آن استدلال اخلاقی صرفاً به معنای بیان ترجیحات فردی است که این باعث می‌شود مواضع اخلاقی قیاس‌ناپذیر دانسته شوند. پشت پرده عاطفه‌گرایی اخلاقی از نظر مک‌اینتایر (۱۳۹۰) تلاش طرفداران لیبرالیسم سیاسی برای نسبی کردن اخلاق و متقاعد کردن دیگران به عمل بر اساس خواست سیاسی یا مدیریتی آنان است. علت چندپارگی

1. Alasdair MacIntyre

2. Unencumbered self

اخلاق و گرایش به عاطفه‌گرایی از نظر مک‌اینتایر (۱۳۹۰) در شکست پروژه روشنگری برای ارائه فهم دقیق و روشنی از مفهوم «غایت»^۱ و لذا کنار گذاشتن آن از گفتمان معرفت‌شناسی و اخلاق است. مک‌اینتایر (۱۳۹۰) غایت را مفهوم مرکزی اخلاق می‌داند و این مفهوم است که از نظر او این توان را می‌دهد که بتوان از گزاره‌های تجربی به گزاره‌های الزام‌آور و از «هست» به «باید» رسید. پذیرش یک وضعیت غایی برای ماهیت بشر که از عملکردهای افراد در نقش‌های مختلف در طول زندگی نتیجه شود، باعث می‌شود که بتوان رفتار خوب و بد را از هم تمیز داد. غایت‌گرایی مک‌اینتایر و خودآیینی او که معطوف به غایت است را می‌توان در نقل‌قولی جستجو کرد که وی از پرایر^۲ برای متصل کردن «هست» به «باید» می‌آورد:

مثال متقابل ۱. ان. پرایر شکست آن اصل ادعایی را کاملاً نشان می‌دهد؛ از این مقدمه که «او یک ناخداست»، این نتیجه را می‌توان به نحو معتبری استخراج کرد که «او هر آنچه را یک ناخدا باید انجام دهد، باید انجام دهد» (مک‌اینتایر، ۱۳۹۰، ص ۱۱۱).

این خود غایت‌گرایی مک‌اینتایر که می‌توان آن را «خود مقید» نیز نامید در واقع خود را مقدم بر نقش‌ها می‌داند، اما برای هر نقش یک غایت و یک خیر غایی قائل است که هر فرد در لباس آن نقش و پس از انتخاب آن می‌بایست به آن غایت نزدیک شود. این غایت البته اجتماعی است و در جامعه ساخته شده و هدفی است که زمینه را برای ساخت خود اصیل خویش فراهم می‌کند، نه آنکه یک تیپ ایدئال باشد که هر فرد سعی کند خود را بدان شبیه کند. لذا نقش‌آفرینی افراد در راستای کارکردهای هر نقش، مک‌اینتایر (۱۳۹۰) را بر آن می‌دارد که بگوید قضاوت‌های اخلاقی نوعی بیان واقعیت است. عقلانی کردن اخلاق از طریق مفهوم «غایت» توسط مک‌اینتایر (۱۳۹۰) که طی عاطفه‌گرایی اخلاقی قرن بیستم فراموش شده بود تنها زمانی امکان‌پذیر است که «خود» ریشه در شرایط تاریخی، اجتماعی و فرهنگی داشته باشد، زیرا نقش‌ها و غایت‌های هر نقش در طول تاریخ اجتماعی-فرهنگی انسان‌ها ساخته می‌شوند. از نظر مک‌اینتایر (۱۳۹۰)، سه مفهوم کلیدی برای کنار زدن عاطفه‌گرایی اخلاقی مدرن باید احیا شود: ۱. قضاوت اخلاقی به مثابه امری عقلانی؛ ۲. غایت انسانی؛ و ۳. برساخت اجتماعی خود. از نظر مک‌اینتایر (۱۳۹۰)، خود اجتماعاً برساخته شده مثل خود ارسطویی، نقش‌هایی را همچون اجرای جورچین زیست‌جهان خود تعریف می‌کند و هدف هر فرد، بازیگری خلاقانه در آن

1. telos 2. A. N. Prior

نقش در راستای بهترین نگارگری خود است تا از آنچه هست به آنچه باید بشود سیر کند و غایت نقش‌ها را با بازیگری خویش تغییر و ارتقا دهد و آن را بازسازی کند. لذا هر فرد چیزی جدا از جامعه نیست، بلکه به‌عنوان بخشی از یک کل در راستای غایت نقش خود بازیگری می‌کند. درضمن، ایده تعادل به‌عنوان ایده مرکزی اخلاق فلسفی نیز در اینجا فعال است، یعنی حفظ تعادل بین نقش‌ها در اخلاق ارسطویی و اخلاق مک‌آینتایر اهمیت دارد. خود موردنظر رالز تعهدی به جامعه و نقش‌ها و غایت‌های آن‌ها ندارد و اساساً هیچ غایتی و رای تعهدات مورد رضایت او جزء چارچوب اخلاقی او نیستند و برنامه آینده‌ای برای بازسازی خود در قالب نقش‌های اجتماعاً ساخته شده ندارد. لذا با جامعه غریبه است و فقط عادلانه برخورد شدن با افراد و فرصت‌های برابر را طلب می‌کند. در نهایت، خودآیینی از منظر مک‌آینتایر به معنای تعهد به ساخت مداوم خود در مسیر تحقق نقش‌های اجتماعاً برساخته شده است و اگر چنین تعهدی وجود نداشته باشد، فرد دگرآیین است. نقدهایی به خودآیینی مک‌آینتایری وارد شده است، از جمله اینکه از نظر منتقدین، این نوع نگرش ارسطویی به خود امروزه کمتر محلی از اعراب دارد و دوم آنکه محقق کردن نقش چقدر به انسان آزادی عمل می‌دهد که بتواند سرنوشتش را خودش رقم بزند و صفحات نانوخته زندگی‌اش را خودش بنگارد و سوم آنکه اجتماع‌گرایی مک‌آینتایری چقدر انسان را تحت تأثیر گروه، جمع، و اجتماع قرار می‌دهد و سرنوشت آن‌ها را داخل در سرنوشت فرد می‌کند و بازیگری به‌عنوان مکمل سایر نقش‌های جامعه برای رسیدن نقش فرد و جامعه به غایت خویش چقدر به فرد آزادی عمل می‌دهد تا به‌دلخواه سرنوشتش را تعیین کند.

خودآیینی از نظر تیلور

بینش اخلاقی چارلز تیلور^۱ نیز همچون مک‌آینتایر جامعه‌گراست. توجه او به جامعه از آن جهت است که از نظر او (۱۹۸۹) به واسطه عضویت گریزناپذیر ما در یک اجتماعی زبانی و اخلاقی است که ما قادریم چارچوب اخلاقی مان را حفظ کنیم و لذا جامعه برای معنی پیدا کردن «خود»، اساسی است یعنی اگر دیگری‌ها وجود نداشته باشند یا درباره من نوعی عکس‌العمل نشان ندهند، قادر به فهم خویشتم نخواهم بود. بنابراین، «خود» ریشه در برخی شهود اخلاقی

1. Charles Taylor

مشترک بین انسان‌ها دارد و این شهود اخلاقی مشترک در طی تطور اجتماعات ساخته شده و مبنای «خود» قرار گرفته است. این شهودهای اخلاقی مشترک سازنده چارچوب اخلاقی هستند و این چارچوب فرد را قادر می‌کند تا شاکله هویت خویش را بسازد و بفهمد زندگی خوب چه معنی دارد و بتواند مواضع اخلاقی دیگران را ارزشیابی کند. روش خاص افراد برای بیان این شهودهای اخلاقی مشترک که با انتخاب واژگان خاص خود را نشان می‌دهد، بازگوکننده موضع فرد درباره انسان بودن است. شهودهای اخلاقی مشترک از نظر تیلور (۱۹۸۹) چهار مورد است: ۱. فهم احترام به شایستگی‌ها؛ ۲. فهم تعهد در قبال دیگران؛ ۳. فهم اینکه زندگی خوب به چه معنی است؛ و ۴. فهم ارزش و شأن خود. چارچوب‌های اخلاقی‌ای که بر پایه این شهودهای مشترک استوار می‌شود موجب تفاوت‌هایی کیفی می‌شود که عکس‌العمل‌های عملی افراد (شامل کردار و گفتار) به پرسش «زندگی خوب چیست؟» بر اساس آن قابل قضاوت است. از نظر تیلور (۱۹۸۹)، از آنجا که عکس‌العمل‌های اخلاقی ماست که جهان اخلاقی ما را می‌سازد نه تفکر اخلاقی ما، با یک جهش «ارزشیابانه» که تیلور (۱۹۸۹) آن را ویژگی بنیادی انسان می‌نامد درمی‌یابیم چیزهایی وجود دارند که سوای امیال و علایق ما عملاً برای ما مهم و حیاتی‌اند. بنابراین، اجتناب از چارچوب اخلاقی و به دلخواه عمل کردن به معنای نبود پایه عقلانی برای شأن انسان (شهود چهارم) است. از نظر تیلور (۱۹۸۹)، قضاوت اخلاقی که حاصل مقایسه بین چارچوب اخلاقی حاصل از شهودهای اخلاقی و اعمال و رفتار انسان است برای انسان بنیادی است و عقلانیت او را می‌رساند. لذا برای اینکه بتواند با آن عقلانیت جایگاه اعمال و رفتارش را درک کند و مقایسه انجام دهد، بالطبع به چارچوب اخلاقی نیاز دارد و این خود سوپراکتیویسیم اخلاقی را رد می‌کند، زیرا وجود چارچوب، کنش و عمل قضاوت اخلاقی برای انسان بنیادی است، هرچند ممکن است چارچوب‌ها تفاوت داشته باشند.

تیلور (۱۹۸۹) اظهار می‌دارد که اجتماع زبانی باعث کنش زبانی می‌شود که خود موجد دو چیز است: ۱. ارزش‌های گریزناپذیر؛ و ۲. متصل کردن تعلقات ما به یک نظم فرامادی به وسیله رمزگذاری نمادین زبانی. درواقع، ارزش‌هایی که فرد طی کنش محاوره‌ای به زبان می‌آورد تکیه‌گاه‌های زیادی برای حیات اخلاقی او ایجاد می‌کند و درواقع این زبان است که باعث می‌شود افراد در باب اینکه چه «هست» و چه «باید باشد» به اجماع برسند. دانستن اینکه ما

کیستیم (هویت ما) در فضای گفتمانی اخلاق معنی پیدا می‌کند یعنی وقتی ما از خود می‌پرسیم «من کی‌ام؟»، خودمان را پاسخ‌دهنده‌ای میان جمعی از پاسخ‌دهندگان و سخن‌گویی میان جمعی از سخن‌گویان در این باره می‌بینیم. وقتی می‌توانیم به سؤال «من کی‌ام؟» پاسخ دهیم که بدانیم در کجا و در میان چه جمعی قرار گرفته‌ایم و موقعیت بنیادی ما نشان‌دهنده‌ی منشأ پاسخ ماست.

از نظر تیلور (۱۹۸۹)، چون فرد در جامعه نقش‌های خاصی را به عهده می‌گیرد و بازی می‌کند، می‌تواند ماهیت انگیزه‌ها را درک کند. این درک از انگیزه‌ها، به همراه درک ایستار خود در فضای گفتمانی اخلاق باعث می‌شود هویت خود را فهم کنیم، یعنی هنگامی که ما با انگیزه‌های ناشی از نقش به‌عنوان عضوی از یک جامعه زبانی شروع به تجربه زندگی می‌کنیم می‌توانیم هویت خویش را درک کنیم. لذا تیلور (۱۹۸۹) هویت فردی پیشااجتماعی را نمی‌پذیرد و جامعه را حاصل جمع تک‌تک افراد نمی‌داند. انگیزه‌های ناشی از فهم نقش، زاینده مفهوم «خیر» است، زیرا نقش‌ها دارای جهت و غایت هستند و هر جا جهت و غایت وجود داشته باشد، مفهوم «خیر» اساساً هم‌راستا با غایت تولید می‌شود. بنابراین، دو مفهوم «خود» و «خیر» دو مفهوم بنیادی هستند.

بنابراین، از نظر تیلور، خودآینی به‌عنوان مفهوم بنیادی اخلاق زاینده اجتماع است. شهودهای انسان از جمله احترام به شایستگی‌ها و تعهد به دیگری در واقع حاصل شهود اخلاقی او به‌عنوان عضوی از یک فضای گفتمان اخلاقی است که می‌بایست خود نیز از خیر حاصل از آن شهودها بهره‌مند شود. لذا مشارکت در آن فضای گفتمان اخلاقی و معتقد و عامل بودن به آن شهودهای اخلاقی از نظر تیلور سازنده و نگهدارنده «خود» مستقل است و گرنه این «خود» فرو خواهد پاشید. لذا تیلور در تعریف «خود» و «خودآینی»، ذات‌گراست و ذات «خود» را ناشی از شهودهای اخلاقی حاصل شده در فضای گفتمان اخلاقی جوامع می‌داند. فرد خودآین از نظر او کسی است که در موقعیت‌های اجتماعی، بهترین بازیگری نقش را با توجه به چهار شهود اخلاقی یاد شده ارائه کند بدون اینکه آنها را زیر پا بگذارد، خود را محدود کند، مفهوم شهودهای اخلاقی بنیادی را تغییر دهد، یا نقش دیگری‌ها را دچار اشکال یا اختلال کند و این به معنای بازیگری اخلاقی انعطاف‌پذیر است.

ساخت ابزار سنجش

برای ساخت ابزار سنجش، از پنج منظر فلسفی فوق درباره خودآیینی یک اصل و چهار بُعد استخراج شد که این ابعاد ذیل هر تنگنا به کار گرفته شدند و عبارتند از:

۱. خودآیینی از منظر چارلز تیلور: توجه به موقعیت و انعطاف‌پذیری. این اصل، مهم‌ترین متمیزه خودآیینی از دگرآیینی شناخته شد. لذا طبق پرسش‌نامه، فرد انعطاف‌پذیر خودآیین و فرد غیرانعطاف‌پذیر دگرآیین است.

۲. خودآیینی از منظر ایمانوئل کانت: توجه به اصول اخلاقی جهان‌شمول. این اصل، اولین تفاوت فرد خودآیین با دگرآیین را آشکار می‌کند. فرد خودآیین در تبعیت از اصول اخلاقی جهان‌شمول، موقعیت‌گرا و انعطاف‌پذیر و فرد دگرآیین در این خصوص مطلق‌انگار و غیرقابل انعطاف است. گزینه اول (K-H) نشانه‌گزینه دگرآیینی کانتی (کد ۱) است که چسبیدن سفت و سخت به قواعد جهان‌شمول اخلاقی را نشان می‌دهد و گزینه دوم (K-A) نشانه‌گزینه خودآیینی کانتی (کد ۲) است که اصول جهان‌شمول اخلاقی را در اولویت می‌گذارد اما بدان نگاه انعطاف‌پذیر دارد.

۳. خودآیینی از منظر جان رالز: توجه به تراضی فی‌مابین و قرارداد و حقوق افراد نسبت به هم طبق قرارداد. این اصل دومین تفاوت فرد خودآیین با دگرآیین را آشکار می‌کند. فرد خودآیین به قراردادها روابط رئیس و مرئوس طبق قرارداد، و حقوق آن‌ها نسبت به هم انعطاف‌پذیر نگاه می‌کند، اما فرد دگرآیین آن را مطلق و انعطاف‌ناپذیر می‌نگرد. گزینه سوم (R-H) نشانه دگرآیینی رالزی (کد ۳) است و التزام بی‌چون‌وچرا به مقررات، سلسله‌مراتب یا رابطه رئیس و مرئوس را می‌رساند و گزینه چهارم (R-A) نشانه‌گزینه خودآیینی رالزی (کد ۴) است و به مقررات و ضوابط و سلسله‌مراتب نگاه انعطاف‌پذیر دارد.

۴. خودآیینی از منظر مایکل سندل: توجه به روابط فی‌مابین در یک گروه یا جمعی که برای هدف مشترکی کار می‌کنند در راستای ساخت متأملائے خود. فرد خودآیین به روابط دوستی بین همکاران دارای آرمان مشترک احترام می‌گذارد و بدان انعطاف‌پذیر نگاه می‌کند، اما فرد دگرآیین روابط دوستی بین اعضای یک گروه مشترک را اصل می‌گیرد و بدان نگاه انعطاف‌ناپذیر دارد. گزینه پنج (S-H) نشانه‌گزینه دگرآیینی سندلی است (کد ۵) که طی آن، روابط دوستی اعضای گروه دارای آرمان مشترک اصل بی‌چون‌وچراست و گزینه شش (S-A) نشانه‌گزینه خودآیینی سندلی (کد ۶) است که روابط دوستی را مهم می‌شمارد اما در راستای ضوابط اجتماعی یا قواعد اخلاقی بدان نگاه انعطاف‌پذیر دارد.

۵. خودآیینی از منظر السدیر مک اینتایر. توجه به نقش اجتماعی و توسعه و تکامل نقش با خلاقیت فرد. فرد خودآیین طبق دیدگاه مک اینتایر به نقش اجتماعی شغل خود می‌اندیشد و درصدد ارتقا و تکامل آن به‌عنوان پازلی از جورچین نقش‌های اجتماعی است و به این نقش‌نگاهی انعطاف‌پذیر دارد، اما فرد دگرآیین نقش اجتماعی را اصل می‌گیرد و کاملاً در لباس نقش اجتماعی شغلش قرار می‌گیرد و بدان نگاه انعطاف‌ناپذیر و خشک دارد. گزینه هفت (M-H) نشانه‌گزینه دگرآیینی مک اینتایر است (کد ۷) که طی آن فرد نقش اجتماعی شغل را اصل بی‌چون و چرا می‌گیرد و بدان نگاه انعطاف‌ناپذیر دارد، و M-A نشانه‌گزینه خودآیینی مک اینتایر (کد ۸) است که فرد طی آن به نقش اجتماعی شغل اهمیت می‌دهد اما بدان نگاه انعطاف‌پذیر دارد.

برای مثال، یک تنگنای نوعی در اینجا آمده است:

فرض کنید شما مدیر یک کتابخانه عمومی بزرگ هستید و کتابخانه وسط شهر قرار گرفته و جای پارک کم دارد. برای اینکه مشکل پارکینگ حل شود، کتابخانه حق پارک را یک روز در میان کرده است. اما شما شنیده‌اید که یکی از کارکنان شما که فرزند رئیس است ماشینش را هر روز به محل کار می‌آورد. شما نمی‌دانید که او را تویخ کنید یا این مشکل را نادیده بگیرید. (بعد ۴)

۱. باید جلوی تبعیض را گرفت. K-H؛
۲. شاید بهتر است تبعیضی قائل نشویم. K-A؛
۳. قواعد کتابخانه بدون استثناء باید درباره همه رعایت شود. R-H؛
۴. مناسب این است که قواعد کتابخانه توسط همه تبعیت شود. R-A؛
۵. نادیده گرفتن باعث تنش بین کارکنان می‌شود. S-H؛
۶. نادیده گرفتن ممکن است باعث تنش میان کارکنان شود. S-A؛
۷. این قبیل امتیازات جلوی نقش‌آفرینی و شکوفایی کارکنان را می‌گیرد. M-H؛
۸. ممکن است برخی امتیازات خاص، افرادی را ناامید و بی‌تفاوت کند. M-A.

اعتبارسنجی

الف. پایایی: بررسی پایایی ابزار تحقیق بدین منظور انجام می‌شود که ثابت شود ابزار در موقعیت‌های مختلف دارای ثبات در اندازه‌گیری است و با تغییر شرایط و جوامع و نمونه‌ها، نتایج باثبات و یکسانی ارائه می‌کند و وابسته به تفاسیر و برداشت‌های مخاطبان نیست. در مقاله حاضر،

از روش دونیم کردن برای بررسی پایایی پرسش‌نامه استفاده کرده‌ایم. بدین منظور، ابتدا پرسش‌های زوج را یک گروه و پرسش‌های فرد را گروهی دیگر در نظر گرفتیم. سپس، با استفاده از گزینه data compute در اس.پی.اس.اس، با معیار میانه پرسش‌های فرد را compute کردیم و متغیر odd (میانه پرسش‌های فرد) را ساختیم. سپس، همین کار را با پرسش‌های زوج نیز انجام دادیم و متغیر even (میانه پرسش‌های زوج) را ساختیم. قبل از اجرای آزمون همبستگی، نرمال بودن توزیع داده‌ها را بررسی کردیم. با توجه به نرمال نبودن توزیع داده‌ها به جای ضریب همبستگی پیرسون، ضریب همبستگی اسپیرمن بین این دو متغیر را در اس.پی.اس.اس اجرا کردیم تا مقدار r (ضریب همبستگی) به دست آید. نتایج در جدول ۱ آمده است:

جدول ۱. آزمون اسپیرمن برای بررسی همبستگی سؤالات زوج و فرد

		odd	Even
Spearman's rho	Odd	Correlation Coefficient	1.000
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	406
	even	Correlation Coefficient	.757**
		Sig. (2-tailed)	.000
		N	406

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

با توجه به معنادار بودن همبستگی، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن (۰/۷۵۷) در فرمول ضریب پایایی به روش دونیم کردن قرار دادیم تا ببینیم از حد مجاز پایین تر است یا خیر. اگر r_n زیر ۰/۷ باشد پرسش‌نامه پایا نیست و اگر بالای ۰/۷ باشد پایایی آن قابل پذیرش است (مؤمنی و فعال قیومی، ۱۳۹۰، ص ۱۸۶):

$$R_n = \frac{2r}{1+r}$$

با قراردادی r به دست آمده در فرمول فوق خواهیم داشت:

$$R_n = \frac{2 \cdot 0.757}{1 + 0.757} \Rightarrow R_n = \sim 0.861$$

و چون عدد حاصله بیش از ۰/۷ است، پایایی پرسش‌نامه قابل پذیرش تلقی می‌شود. علاوه بر این شاخص، شاخص‌های روایی ترکیبی و آلفای کرونباخ نیز در جدول ۳-۳ در ادامه آمده است که تأییدی است بر پایایی پرسش‌نامه.

ب. روایی

۱. **روایی محتوایی:** بررسی روایی ابزار پژوهش یکی از مهم‌ترین گام‌های تحقیق برای اطمینان از صحت داده‌های گردآوری شده است. در بررسی روایی ابزار، به این پرداخته می‌شود که آیا ابزار پژوهش آن چیزی را که با هدف اندازه‌گیری‌اش طراحی شده است می‌سنجد یا خیر، یا به عبارتی، آیا برای سنجش آن روا است یا خیر. پرسش‌نامه دارای روایی صوری است، زیرا گزاره‌ها بر پایه ایده‌های فلسفی در باب خودآیندی و دگرآیندی ساخته و متناسب شده‌اند. اما در پژوهش حاضر از روش شاخص روایی محتوا یا سی‌وی‌آی^۱ برای روایی‌سنجی محتوایی نظام‌مند استفاده نیز استفاده شده است. در روش سی‌وی‌آی، پرسش‌نامه‌ای در طیف چهارگزینه‌ای شامل ضروری، ضروری با اصلاحات جزئی، ضروری با اصلاحات کلی، و غیرضروری طراحی می‌شود و به استادان و متخصصان موضوعی داده می‌شود تا درباره روایی پرسش‌نامه قضاوت کنند. معمولاً می‌بایست بین ۱۰ الی ۲۵ متخصص برای هر پرسش‌نامه نظر دهند. اگر بیش از ۰/۷۹ از پاسخ‌ها به هر سؤال، ضروری یا ضروری با اصلاحات جزئی باشد، آن سؤال روایی دارد (حاجی‌زاده و اصغری، ۱۳۹۰):

جدول ۲. نمونه پرسش‌نامه CVI (حاجی‌زاده و اصغری، ۱۳۹۰)

طیف گروه‌ها	ضروری (N _A)	ضروری با اصلاحات جزئی (N _B)	ضروری با اصلاحات کلی (N _C)	غیرضروری (N _D)
۱.	☐	☐	☐	☐
۲.	☐	☐	☐	☐
۳.	☐	☐	☐	☐
.	☐	☐	☐	☐
.	☐	☐	☐	☐
.	☐	☐	☐	☐

در این پژوهش، به تعداد ۲۶ نفر از متخصصان دو حوزه علم اطلاعات و اخلاق (انواع گرایش‌ها)، پرسش‌نامه ارسال شد و در نهایت ۱۰ نفر از ایشان بودند که پرسش‌نامه سی‌وی‌آی را پر کردند و بعضاً یادداشت‌هایی^۲ نیز ارائه دادند و پرسش‌نامه بر اساس نظرات آنان اصلاح

1. Content Validity Index 2. comment

شد، بدین معنا که متن تنگناهای اخلاقی شماره ۲، ۱۴، ۲۰ طبق نظر متخصصان اصلاح کلی شد و جمله‌بندی آن تغییر کرد و گویه‌های ذیل تنگناهای شماره ۲، ۵، ۱۴، ۱۵، ۱۹ و ۲۰ تصحیح و از عبارات بهتری استفاده شد. لازم به ذکر است که گزینه «غیر ضروری» در میان پاسخ‌ها وجود نداشت. در نهایت، با استفاده از فرمول زیر، مقدار سی‌وی‌آی برای کل گویه‌ها محاسبه شد. طبق نظر حاجی‌زاده و اصغری (۱۳۹۰)، اگر مقدار بیش از ۰/۷۹ باشد، روایی آن قابل‌پذیرش است:

$$CVI = \frac{NA+NB}{n}$$

در زیر، جزئیات پاسخ‌های پاسخ‌دهندگان به پرسش‌نامه سی‌وی‌آی آمده است:

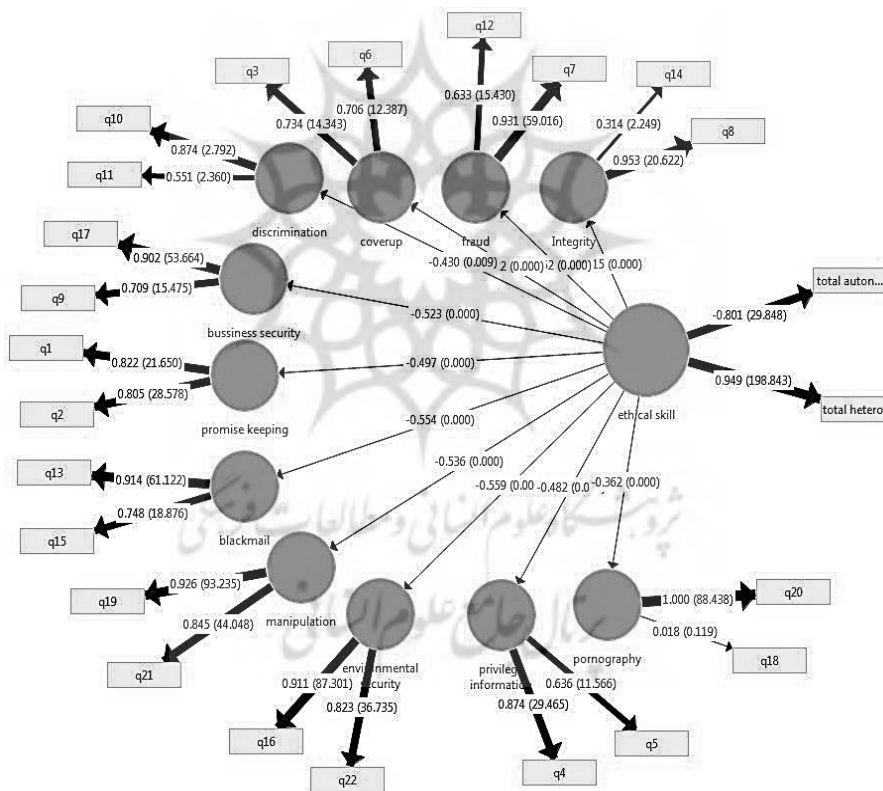
جدول ۳. جدول سی‌وی‌آی برای گویه‌های پژوهش

گویه	سی‌وی‌آی	گویه	سی‌وی‌آی	گویه	سی‌وی‌آی
سؤال ۱	۱	سؤال ۱۰	۰/۹	سؤال ۱۹	۰/۸
سؤال ۲	۰/۸	سؤال ۱۱	۱	سؤال ۲۰	۰/۸
سؤال ۳	۱	سؤال ۱۲	۱	سؤال ۲۱	۰/۹
سؤال ۴	۱	سؤال ۱۳	۰/۹	سؤال ۲۲	۰/۹
سؤال ۵	۰/۸	سؤال ۱۴	۰/۸		
سؤال ۶	۰/۹	سؤال ۱۵	۰/۸		
سؤال ۷	۱	سؤال ۱۶	۱		
سؤال ۸	۰/۹	سؤال ۱۷	۰/۸		
سؤال ۹	۱	سؤال ۱۸	۱		

با توجه به اینکه شاخص روایی محتوایی (سی‌وی‌آی) همه گویه‌ها بیش از ۰/۷۹ بود، روایی ابزار پژوهش مورد قبول قرار گرفت. به علاوه، از آنجا که این پرسش‌نامه با الگوگیری از پرسش‌نامه نیکول (۲۰۰۸) تنظیم شده بود و روایی آن قبلاً توسط نیکول (۲۰۰۸) تأیید شده بود، پرسش‌نامه با اعتماد بیشتری برای پژوهش به کار گرفته شد.

۲. روایی سازه: روایی هم‌گرا و واگرا (تشخیصی): برای روایی سازه، ابتدا از تحلیل عاملی تأییدی مرتبه اول استفاده شد. معیار قضاوت، t_{value} بین متغیر مشاهده‌شده و متغیر مکنون بوده است که می‌بایست بزرگ‌تر از ۱/۹۶ باشد. با توجه به اسمی بودن داده‌ها، از روش

ناپارامتریک بوت‌استرپ استفاده شد. با توجه به شکل ۱، فقط مقدار تی سؤال ۱۸ (q18) کوچک‌تر از ۱/۹۶ است (۰/۰۱۱۸) و این نشان می‌دهد که همه متغیرهای مشاهده‌شده به‌جز متغیر مشاهده‌شده شماره ۱۸ (سؤال ۱۸)، متغیرهای مکنون را به‌خوبی می‌سنجند. روایی هم‌گرا عبارت است از همبستگی بین بارهای عاملی گویه‌ها یا متغیرهای مشاهده‌شده‌ای که یک متغیر مکنون را می‌سنجند (تیلور، ۱۳۹۷). برای سنجش روایی هم‌گرا از مدل‌یابی معادلات ساختاری استفاده می‌شود. با توجه به اینکه توزیع داده‌های پژوهش نرمال نیست، از روش حداقل مربعات جزئی (PLS) استفاده شده است.

شکل ۱. مدل اندازه‌گیری سازه‌های تحقیق با بوت‌استرپ، شامل ضرایب مسیر

1. Partial Least Squares

تحقیقات اطلاعات رسانه‌ای فناوری‌های جدید

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای ...

اگر همبستگی بین بارهای عاملی متغیرهای مشاهده‌شده بالا باشد، می‌توان نتیجه گرفت که پرسش‌نامه دارای روایی هم‌گرا است. برای بررسی روایی هم‌گرا باید میانگین واریانس استخراج‌شده^۱ (AVE) استفاده کرد. اگر بارهای عاملی متغیرهای مشاهده‌شده را به‌توان دو برسانیم و با هم جمع کنیم و بر تعدادشان تقسیم کنیم، میانگین واریانس استخراج‌شده به دست می‌آید. میانگین واریانس استخراج‌شده میانگین تغییراتی از متغیر پنهان است که توسط متغیرهای مشاهده‌شده تبیین می‌شود. برای اثبات روایی هم‌گرا، میانگین واریانس استخراج‌شده باید بالاتر از ۰/۵ باشد، یعنی حداقل نیمی از تغییرات یک متغیر پنهان توسط متغیرهای مشاهده‌شده تبیین شود.

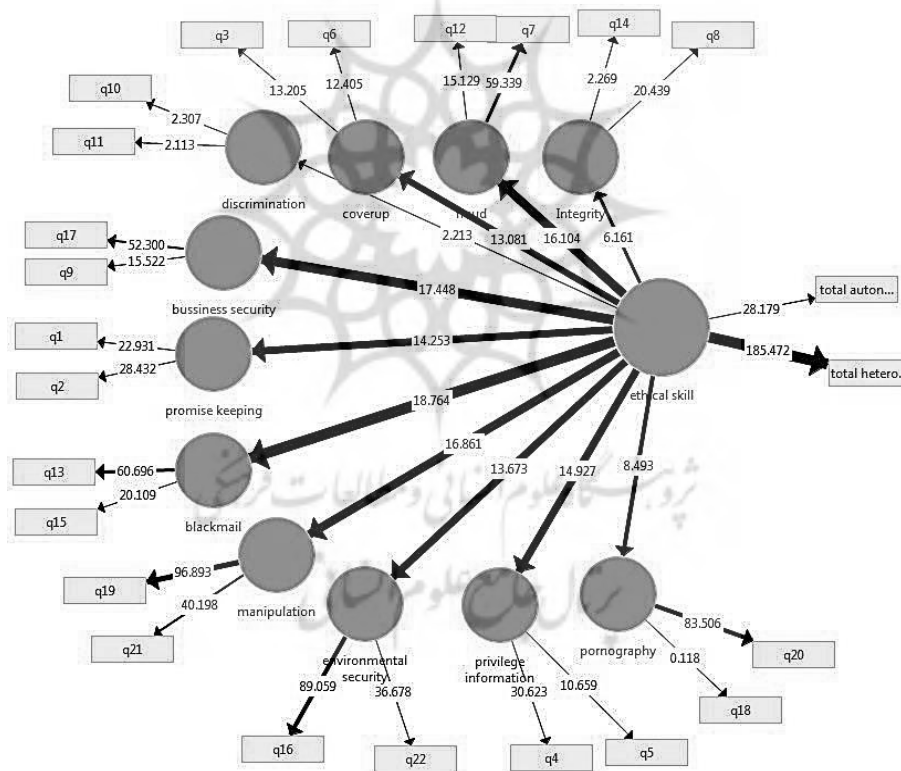
نرم‌افزار PLS، این مقدار را در خروجی خود می‌دهد و نیاز به محاسبه نیست. درضمن، نرم‌افزار PLS نسخه ۳.۲.۸ خروجی‌های مربوط به روایی هم‌گرا، واگرا، تشخیصی و پایایی (آلفای کرونباخ) را با هم می‌دهد:

جدول ۴. خروجی PLS برای روایی هم‌گرا، ترکیبی و پایایی

measures constructs	Cronbach's Alpha	rho_A	Composite Reliability	Average Variance Extracted (AVE)
Integrity	0.701	0.645	0.735	0.503
blackmail	0.813	0.679	0.721	0.697
business security	0.763	0.579	0.733	0.661
cover-up	0.705	0.673	0.773	0.516
discrimination	0.712	0.664	0.852	0.533
environmental security	0.804	0.728	0.898	0.753
fraud	0.892	0.644	0.784	0.633
manipulation	0.735	0.798	0.758	0.753
pornography	0.708	-0.657	0.712	0.500
privilege information	0.821	0.545	0.723	0.584
promise keeping	0.842	0.749	0.789	0.661
ethical skill	0.820	0.943	0.884	0.771

1. Average Variance Extracted (AVE)

اگر شاخص میانگین واریانس استخراج شده برای هر یک از سازه‌ها بیش از ۰/۵ باشد، روایی هم‌گرا برای گویه‌های مربوط به هر یک از سازه‌های پرسش‌نامه مورد تأیید است. با توجه به جدول ۴، این شاخص برای همه سازه‌ها بیش از ۰/۵ است و لذا می‌توان روایی هم‌گرا را پذیرفت. شاخص rho_A طبق نظر دکستا و هنسلر^۱ (۲۰۱۵)، شاخص پایایی برای مدل‌های تکوینی^۲ است و چون مدل اندازه‌گیری این پژوهش از نوع انعکاسی^۳ است، اعداد استخراج شده فاقد کاربرد و استفاده برای درک آماری است. شاخص پایایی ترکیبی^۴ نیز در کنار آلفای کرونباخ یک شاخص برای ارزیابی پایایی است. مقدار CR اولاً باید از ۰/۷ بزرگ‌تر باشد و ثانیاً باید بیشتر از مقدار AVE باشد (دکستا و هنسلر، ۲۰۱۵) که در اینجا برآورده شده است.

شکل ۲. مقادیر تی مدل ساختاری

1. Dijkstra and Henseler 2. formative 3. reflexive 4. Composite reliability (CR)

تحقیقات اطلاعات رسانه‌ای فایده‌های فردی

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای ...

برای انجام روایی واگرا یا تشخیصی، مجدداً پی‌ال‌اس الگوریتم را این بار به روش سازگار اجرا شد تا خروجی‌های مربوطه به دست آید. مدل اندازه‌گیری و ساختاری به شرح ذیل است. مقادیر روی مسیرهای متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده‌شده و متغیر پنهان ethical skill به متغیرهای پنهان دیگر، مقادیر t است.

با توجه به شکل ۲، سؤال‌های ۷، ۱۳، ۱۷، ۱۶، ۱۹ و ۲۰ بهترین سؤال‌های پرسشنامه برای سنجش خودآیینی هستند. سؤال‌های دیگر نیز از نظر آماری قابل قبول هستند زیرا مقدار تی آنها بیش از ۱/۹۶ است. در اینجا نیز مجدداً معلوم شد که سؤال ۱۸ برای سنجش پورنوگرافی مناسب نیست و می‌بایست به سؤال ۲۰ اکتفا شود. از خروجی‌های دیگر اجرای الگوریتم به روش سازگار، جدول معیار فرنل-لارکر^۲ است که برای انجام روایی تشخیصی از آن استفاده می‌شود. جدول مربوطه از بخش discriminant validity در خروجی‌های پی‌ال‌اس استخراج شد که در جدول ۵ آمده است:

جدول ۵. روایی تشخیصی پرسش‌نامه با معیار فرنل-لارکر

	Integrity	blackmail	business security	cover-up	Discrimination	environmental security	ethical skill	fraud	manipulation	pornography	privilege information	promise keeping
Integrity	0.709											
blackmail	0.305	0.834										
business security	0.146	0.636	0.813									
cover-up	0.271	0.278	0.25	0.718								
discrimination	0.006	0.18	0.12	0.118	0.730							
environmental security	0.223	0.68	0.665	0.336	0.248	0.867						
ethical skill	-0.215	-0.554	-0.523	-0.422	-0.43	-0.559	0.878					
fraud	0.262	0.671	0.661	0.41	0.082	0.572	-0.552	0.795				
manipulation	0.323	0.745	0.687	0.292	0.116	0.762	-0.536	0.722	0.867			
pornography	0.152	0.54	0.541	0.047	-0.083	0.454	-0.362	0.556	0.617	0.707		
privilege information	0.133	0.585	0.524	0.351	0.049	0.572	-0.482	0.476	0.539	0.399	0.764	
promise keeping	0.231	0.542	0.591	0.295	0.045	0.504	-0.497	0.623	0.681	0.45	0.447	0.813

1. Consistent PLS Algorithm

2. Fornell-Larcker criterion

بر اساس این معیار، اعداد روی قطر جدول، جذر میانگین واریانس استخراج شده (جذر AVE) هستند و سایر اعداد، ضریب همبستگی بین متغیرهای پنهان پژوهش. اگر جذر AVE بزرگ‌تر از ضرایب همبستگی بین متغیرهای پنهان باشد، می‌توان استنباط کرد که یک متغیر پنهان در مدل رابطه بیشتری با متغیرهای مشاهده شده خود دارد تا با متغیرهای پنهان دیگر. به عبارت دیگر، مقدار تغییراتی از متغیر پنهان که توسط متغیرهای مشاهده شده‌اش تبیین می‌شود از ضریب همبستگی بین آن متغیر پنهان با متغیرهای پنهان دیگر بیشتر است. با توجه به جدول ۵، مقدار جذر AVE در تمام موارد از ضرایب همبستگی بین متغیرهای پنهان بزرگ‌تر است و لذا می‌توان استنباط کرد که متغیرهای پنهان و متغیرهای مشاهده شده آن‌ها از یکدیگر متمایزند و تغییراتشان تا حدود زیادی توسط متغیرهای مشاهده شده خودشان تبیین می‌شود.

با توجه به همه اندازه‌گیری‌ها برای بررسی روایی متوجه می‌شویم که ابزار سنجش دارای روایی است، اما در مورد سؤال ۱۸ (q18) با توجه به پایین بودن مقدار تی آن با احتیاط عمل می‌کنیم و در محاسبات، مقادیر آن را کنار می‌گذاریم و برای محاسبه متغیر پنهان هرزه‌نگاری فقط از مقادیر سؤال ۲۰ (q20) استفاده می‌کنیم.

نتیجه‌گیری

خودآیینی ایدئالی که با توجه به آرای کانت، رالز، سندل، مک‌اینتایر و تیلور قابل ترسیم است، شامل بخش‌هایی پسندیده و قابل قبول از اندیشه‌های آن‌هاست، یعنی: ۱. آزادی و استقلال درونی و اجتناب آگاهانه از پیروی کورکورانه از منافع شخصی؛ ۲. احترام به خودآیینی دیگران از طریق انجام کنش به طریق تراضی منصفانه؛ ۳. آرمان‌خواهی در هم‌زیستی با دوستان و تأمل آگاهانه در غایات و اهداف در هنگام انتخاب آن‌ها برای فاصله‌گذاری بین خود و هدف خود؛ ۴. بازیگری خلاقانه در راستای توسعه و تکوین نقش‌های اجتماعی با خودآیینی؛ و ۵. تأمل موقعیت‌مند به وضعیت‌های اخلاقی با توجه به نقش اجتماعی و بازگرداندن غایت‌های متعالی به حیات. از بین این عوامل بنیادی، تأمل موقعیت‌مند و انعطاف‌پذیری بنیادی ناشی از آن، اصل اساسی خودآیینی است. لذا انسانی که در وضعیت‌های اخلاقی تأمل موقعیت‌مند می‌کند، با نظر داشت چهار عامل دیگر اساساً انسانی انعطاف‌پذیر است. این انعطاف‌پذیری او به نحوی است که در هر موقعیتی بدون درک و تأمل زیسته درباره همه جوانب آن موقعیت با نظر داشت

اهداف متعالی و آرمان‌های غائی هیچ حکم کلی از وی صادر نمی‌شود و لذا سخن وی «سخنی انعطاف‌پذیر و حاوی گزاره‌های احتمالی» است (لاتسوله، ۲۰۱۸). آموزه‌ای که از کانت و رالز در این راستا می‌توان آموخت، عبارت است از منفصل کردن خویش از موقعیت‌های اخلاقی (موقعیت به مثابه غایت) و تأمل در آن موقعیت به عنوان غایتی فاصله‌دار از خود و آزادی از قید میل طبیعی به سمت منافع خود در آن موقعیت انفصالی. آنچه از سندل می‌توان آموخت عبارت است از آرمان‌خواهی متأملانه و توجه به نقش آفرینی «خود» در راستای «آرمان‌های بزرگ» و آنچه از مک‌آینتایر می‌توان آموخت عبارت است از انتخاب، توسعه و تکوین خلاقانه نقش‌های اجتماعی و بازیگری در چارچوب ارتقای غایت یک نقش اجتماعی و نهایتاً آنچه از تیلور می‌توان آموخت عبارت است از موقعیت‌مند بودن خود و قضاوت اخلاقی با نظر داشت غایت‌های متعالی.

ساخت پرسش‌نامه تنگناهای اخلاقی بر اساس ۱۱ بُعد بی‌صدافتی، فریب، لاپوشانی، تبعیض، اسرار نکردن شغلی، وفا نکردن به عهد، اخاذی، دستکاری، حفظ نکردن محیط، استفاده شخصی از اطلاعات انحصاری یا لو دادن آن، و هرزه‌نگاری که در پژوهش نیکول (۲۰۰۸) ارائه شده بود انجام شد و برای هر بُعد، ۲ تنگنا طراحی و جمعاً ۲۲ تنگنا را شامل می‌شد. تنگناها با توجه به تجارب کاری مؤلف در کتابخانه‌های عمومی، بازنویسی و به موقعیت‌های کتابخانه‌ای تبدیل شد. اما برای گزینه‌های ذیل هر تنگنا از گرایش‌های فلسفی کانت، رالز، سندل و مک‌آینتایر به خودآیینی استفاده شد. معیار خودآیینی تیلور نیز مبنای تمایز خودآیینی از دگرآیینی قرار داده شد. به این ترتیب، برای هر یک از خودآیینی و دگرآیینی کانتی، رالزی، سندلی و مک‌آینتایری دو گزینه طراحی و جمعاً هشت گزینه ذیل هر تنگنا ارائه شد. ضریب پایایی ترکیبی، ضریب پایایی به روش دونیم کردن و آلفای کرونباخ همگی بیش از ۰/۷ بودند و لذا پایایی ابزار تأیید شد. شاخص t_{value} در مدل اندازه‌گیری پرسش‌های پرسش‌نامه به روش حداقل مربعات جزئی برای همه سؤالات به جز سؤال ۱۸ بالای ۱/۹۶ بود. در سنجش روایی هم‌گرا، شاخص میانگین واریانس استخراج شده برای هر ۱۱ بُعد بیش از ۰/۵ بود. همچنین، در سنجش روایی واگرا یا تشخیصی، ضریب همبستگی بین ابعاد ۱۱‌گانه پرسش‌نامه کوچک‌تر از جذر میانگین واریانس استخراج شده (AVE) هر بُعد بود و لذا قابل قبول تلقی شد.

لذا همه سؤالات پرسش‌نامه پایایی و روایی قابل قبولی دارند. در مورد تنگنای اخلاقی شماره ۱۸، می‌توان با تغییراتی در نوع نگارش آن مجدداً از آن استفاده کرد یا برای سنجش هرزه‌نگاری به داده‌های حاصل از تنگنای شماره ۲۰ اکتفا کرد.

منابع

- براندن، ناتانل (۱۳۸۸). *چگونه خود را باور کنیم*. ترجمه مریم فتاح‌زاده. چاپ اول، تهران: نسل نو اندیش.
- تیلور، کاترین اس. (۱۳۹۷). *روایی و سنجش روایی*. ترجمه مختار جعفری. چاپ اول، تهران: لوگوس.
- حاجی‌زاده، ابراهیم و اصغری، محمد (۱۳۹۰). *روش‌ها و تحلیل‌های آماری با نگاه به روش تحقیق در علوم زیستی و بهداشتی*. چاپ اول. تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- زگزیسکی، لیندا (۱۳۹۶). *فضائل ذهن؛ تحقیقی در ماهیت فضیلت و مبانی اخلاق معرفت*. ترجمه امیرحسین خداپرست. چاپ دوم. تهران: کرگدن.
- رالز، جان (۱۳۸۸). *نظریه عدالت*. ترجمه سید کمال سروریان و مرتضی بحرانی، چاپ دوم. تهران: پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- رند، آریز (۱۳۹۷). *فضیلت خودخواهی؛ برداشتی تازه از مفهوم خودخواهی*. چاپ اول. ترجمه پارسا بامشادی. تهران: تمدن علمی.
- سندل، مایکل (۱۳۹۴). *عدالت؛ کار درست برای انجام دادن چیست؟ ویراست دوم*، تهران: آشیان.
- سندل، مایکل (۱۳۹۷). *لیبرالیسم و محدودیت‌های عدالت*. ترجمه حسن افشار. چاپ دوم. تهران: نشر مرکز.
- سهروردی، عمر بن محمد و جنید شیرازی، صدرالدین (۱۳۹۳). *عوارف‌المعارف*. ترجمه ابو منصور اصفهانی. تصحیح قاسم انصاری. تهران: سفیر اردهال.
- کانت، امانوئل (۱۳۸۵). *نقد عقل عملی*. ترجمه انشاءالله رحمتی. قم: نورالثقلین.
- کریمی والا، محمدرضا (۱۳۹۴). *بازشناسی و تحلیل اصل اراده خودآیین و تبلور آن در دموکراسی غربی با محک اندیشه سیاسی اسلام*. فصلنامه پژوهش‌های سیاست اسلامی، ۳(۸)، ۵۷-۸۰.
- مک‌این‌تایر، السدیر (۱۳۹۰). *در پی فضیلت؛ تحقیقی در نظریه اخلاقی*. ترجمه حمید شهریاری و محمدعلی شمالی. تهران: سمت.
- مؤمنی، منصور و فعال‌قیومی، علی (۱۳۹۴). *تحلیل‌های آماری با استفاده از SPSS*. چاپ هشتم. تهران: ناشر - مؤلف، چاپخانه گنج شایان.
- هگل، گئورگ (۱۳۵۲). *خدا، یگان و بنده*. با تفسیر الکساندر کوژو. چاپ سوم. ترجمه حمید عنایت. تهران: خوارزمی.
- هومن، حیدر علی (۱۳۹۱). *مدل‌یابی معادلات ساختاری با کاربرد نرم‌افزار لیزرل (با اصلاحات)*. تهران: سمت.

References

- Beauchamp, T.L., & Childress, J.F. (2001). *Principles of biomedical ethics (fifth edition)*. New York: Oxford University Press.
- Benson, J. (1983). Who is the Autonomous man? *Philosophy*, 58, 5-17.
- Benton, R. (1982). Political Expediency and Lying: Kant vs. Benjamin Constant. *Journal of the History of Ideas*, 43(1), 135-144.
- Branden, N. (1988). *How to Raise Your Self-Esteem: The Proven Action-Oriented Approach to Greater Self-Respect and Self-Confidence*. London: Bantam Books. Translated to Persian by Maryam Fattah-zadeh (2009). Tehran: Nasl-e-Nooandish. (in Persian)
- Dijkstra, T. K. & Henseler, J. (2015). Consistent Partial Least Squares Path Modeling. *MIS Quarterly*, 39(2), 297-316.
- Foucault, M. (1988). *Technologies of the Self*. Edited by Luther H. Martin, Huck Gutman & Patrick H. Hutton. Massachusetts: University of Massachusetts, Amherst.
- Haji-zadeh, E. & Asghari, M. (2011). *Statistical Methods and Analyses in Health and Biosciences; A Research Methodological Approach Using SPSS Practical Guide*. Tehran: Jahad Daneshgahi. (in Persian)
- Hegel, G.W.F. (1807). *Phanomenologi des Geistes*. Unique Interpretation of Alexandre Kojève, Introduction à la lecture de Hegel, France: Gallimard, 1947. Translated as Introduction to the Reading of Hegel, New York: Basic Books, 1969. Translated to Persian by Hamid Enayat (1973). Tehran: Kharazmi. (in Persian)
- Hausman, D. M. (2018). Philosophy of Economics. *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/economics/>>.
- Hooman, Heydar-Ali (2009). *Structural Equation Modeling with LISREL Application*. Tehran: Samt. (in Persian)
- Kant, I. (1956). *Critique of Practical Reason*. Translated by Lewis White Beck. New York: Liberal Art Press.
- Kant I. (2004). *Critique of Practical Reason*. Translated by Thomas Kingsmill Abbott. New York: Dover Publications. Translated to Persian by Ensha-Allah Rahmati. Qom: Noor -I-Saghalein. (in Persian)
- Karimi-Vala, M. (2015). Recognition and Analysis of the 'Autonomy of Will' and its Representation in Western Democracy by Means of Islamic Political Thinking Criteria. *Journal of Islamic Politics Research*, 3(8), 57-80. (in Persian)
- Laceulle, H. (2018). *Aging and Self-Realization; Cultural Narratives about Later Life*. Bielefeld, Germany: Transcript Verlag.
- MacIntyre, A.C. (1984). *After Virtue: a Study in Moral Theory*. 2th Edition. Notre Dame: University of Notre Dame Press. Translated to Persian by Hamid Shahriari & Mohammad-Ali Shomali. Tehran: Samt. (in Persian)
- Mills, N. G. (2017). Realizing the Good: Hegel's Critique of Kantian Morality. *European Journal of Philosophy*, 26(1), 195- 212.

- Momeni, M. & Ghayoumi, A.F. (2011). *Statistical Analysis with SPSS*. Tehran: Mansour Momeni. (in Persian)
- Nicole, M. V. (2008). *A Web Based Questionnaire of Ethical Skills*. Technical Report, Institute of Information Technology, Uppsala University, Sweden.
- Rand, A. (1964). *The virtue of Selfishness, a New Concept of Egoism*. New York: Signet Books Press. Translated to Persian by Parsa Bamshadi (2017). Tehran: Tamadon-e-Elmi. (in Persian)
- Rawls, J. (1980). Kantian Constructivism of Moral Theory. *The Journal of Philosophy*, 77(9), 515-572.
- Rawls, J. (2005). *A Theory of Justice*. Reprint of Original Edition (1971). Cambridge: Harvard University Press. Translated by Mohammad-Kamal Sorourian & Morteza Bahrani (2008). Tehran: Institute for Social and Cultural Studies. (in Persian)
- Sandal, M. (2009). *Justice: What's the Right Thing to Do*. New York: Farrar, Straus and Giroux - Macmillan Publishers. Translated to Persian by Mohammad-Reza Farhadi-Poor (2015), Second Edition. Tehran: Ashian. (in Persian)
- Sandal, M. (1998). *Liberalism and the Limits of Justice*. Second Reprint. Cambridge: Cambridge University Press. Translated to Persian by Hassan Afshar (2018). Tehran: Markaz. (in Persian)
- Suhrawardi, U.M. (2014). *The Awarifu -l-Maarif*. Translated from Arabic to Persian by Abo-Mansour Isfahani. Edited by Ghasem Ansari. Tehran: Safir-e-Ardehal. (in Persian)
- Taylor, C. (1989). *Sources of the Self: The Making of the Modern Identity*. New York: Harvard University Press.
- Taylor, C. S. (2013). *Validity and validation*. Oxford: Oxford University Press. Translated to Persian by Mokhtar Jafari (2018). Tehran: Logos. (in Persian)
- Tauber, A. (2003). *Sick autonomy*. *Perspectives in Biology and Medicine*, 46(4), 484-495.
- Zagzebski, L.T. (1996). *Virtues of the Mind: An Inquiry into the Nature of Virtue and the Ethical Foundations of Knowledge*. Cambridge: Cambridge University Press. Translated to Persian by Amir-Hossein Khoda-parast (1396). Tehran: Kargadan. (in Persian)

پرتال جامع علوم انسانی

پیوست ۱. پرسشنامه تنگناهای اخلاقی

توضیح برای پاسخ‌دهنده:

این یک پرسشنامه کیفی است. شما با تکمیل آن به اخلاقی‌تر شدن تصمیمات سازمان‌تان کمک می‌کنید. این پرسشنامه ۲۴ تنگنای اخلاقی را برای شما به تصویر می‌کشد. سپس ۸ استدلال اخلاقی پیش روی شما قرار می‌دهد و از شما می‌خواهد که بگویید متناسب با آن موقعیت، کدام استدلال را می‌پسندید و اولویت استدلال‌هایی که می‌پسندید به ترتیب کدام‌اند.

۱. فرض کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استان‌تان هستید و به یکی از کتابداران قدیمی که از خیلی وقت پیش می‌خواستید او را ارتقاء دهید، قول داده بودید که اگر پستی خالی شد، به او بدهید. امروز صبح یک پست خالی شده و همزمان شما با مردی جوان با رزومه‌ای بسیار قوی و تجربه کاری بالا برای آن پست مصاحبه کرده‌اید. با فرض اینکه به شما اختیار داده شده که در استانتان به تعدادی بسیار کم، مستقلاً نیرو بگیرید. به نظر‌تان رسید که این فرد با حقوق پایین‌تری استخدام می‌شود و در کنار آن، یک نیروی بسیار مؤثر برای کتابخانه‌ها خواهد بود.

الف. به قولی که داده شده، باید وفا شود.	ب. شاید مصلحت این باشد که به قول وفا شود.
ز. وفاداری به کتابخانه بااهمیت‌تر از کارآمدی است.	ح. وفاداری به کتابخانه و کارآمدی هر دو مهم‌اند.
هـ. اگر به قول عمل نشود، آن فرد ناکام می‌شود.	و. اگر به قول عمل نشود، شاید آن کارمند احساس ناکامی کند.
ج. طبق اختیارات شغلی‌تان، شما باید به دنبال هزینه‌های کم و منافع بیشتر باشید.	د. طبق اختیارات شغلی‌تان، پایین نگه‌داشتن هزینه‌ها و بالا بردن منافع ممکن است به منفعت باشد.

۲. فرض کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استانتان هستید. مقداری پول در اختیار دارید که می‌توانید آن را در پروژه‌ای خرج کنید. قبلاً به کتابداران قول داده‌اید که مهد کودک بسازید. اما در اطراف کتابخانه‌های شما مشکل پارکینگ وجود دارد و سازمان‌های همجوار خواهان آن هستند که با ساختن پارکینگ به مشکل ترافیک کمک کنید. شما مانده‌اید که به قولتان عمل نمایید یا با ساختن پارکینگ به ترافیک شهری کمک کنید.

الف. من باید به قولی که به همکارانم داده‌ام عمل کنم.	ب. خوب است که به اهمیت قولی که به همکارانم داده‌ام فکر کنم.
ج. ساختن پارکینگ باعث می‌شود اداره کل از حمایت سازمان‌های بالادستی بهره‌مند شود.	د. ساختن پارکینگ شاید باعث شود اداره کل بیشتر مورد حمایت سازمان‌های بالادستی قرار گیرد.
هـ. توجه به کودکان همکاران، حتماً روابط کاری را بهتر می‌کند.	و. توجه به احتیاجات کودکان همکاران، احتمالاً روابط کاری در سازمان را بهتر می‌کند.
ز. افراد وقتی ببینند پارک کردن ماشین راحت‌تر شده، یک ماشین دیگر می‌خرند.	ح. شاید وقتی افراد ببینند که پارک کردن ماشین آسان‌تر شده، ماشین دیگری بخرند.

۳. فرض کنید شما مدیر یک کتابخانه عمومی بزرگ هستید و مدیر کل امور اداری ستاد که دوست شماست به شما اطلاع داده که در جلسه آینده مدیران، قرار است درباره‌ی تعدیل نیرو صحبت شود. شما می‌اندیشید که آیا این قضیه را به همکارانتان خبر دهید تا آنها شروع به پیدا کردن شغل دیگری کنند یا چیزی در این باره نگویند تا آنها مضطرب نشوند.

الف. افشای اسرار محرمانه ناصحیح است.	ب. افشای اسرار محرمانه شاید مناسب نباشد.
ج. شما باید بر اساس رویه‌های سازمان عمل کنید.	د. گاهی اوقات حذف رویه‌های زائد ممکن است در سازمان لازم باشد.
ه. من با خیردهی باعث دردمر دوستم خواهم شد و او اعتمادش را به من از دست خواهد داد.	و. من با خیردهی شاید باعث دردمرایی برای دوستم بشوم و شاید او اعتمادش را به من از دست بدهد.
ز. من با اطلاع‌دهی، آشوب بی‌موردی را باعث خواهم شد که عواقب جمعی دارد.	ح. شاید اطلاع‌دهی من، آشوب بی‌موردی را ایجاد کند که عواقب جمعی داشته باشد.

۴. فرض کنید شما کتابدار یک کتابخانه عمومی بزرگ هستید و متوجه می‌شوید که تعداد زیادی کتاب از جایی نامعلوم بدون اطلاع حراست و بازرسی، وارد انبار کتابخانه شده است. وقتی شما موضوع را از مدیر کتابخانه می‌پرسید وی عدم هماهنگی را انکار می‌کند اما شما شواهدی دارید که این کار بدون اطلاع حراست و بازرسی اتفاق افتاده است. شما شک دارید که آیا این موضوع را به مقامات بالاتر اطلاع بدهید یا خیر.

الف. اگر مدیر انکار می‌کند، مسئولیتش با خود اوست.	ب. من باید محدوده‌های مسئولیتم را نیز مدنظر داشته باشم.
ج. وارد کردن این همه کتاب به انبار بدون هماهنگی حراست، تخلف است.	د. شاید بهتر باشد که از قواعد حراست تبعیت شود.
ه. بسیاری از همکاران سایر کتابخانه‌ها اجازه می‌دهند کتاب از جاهای نامعلوم بدون هماهنگی وارد کتابخانه شود.	و. دقت سایر همکاران کتابدار در انتخاب کتاب در کتابخانه‌های دیگر می‌تواند هشدار برای کتابخانه ما باشد.
ز. باید از تخریب احتمالی اذنان مردم به واسطه کتاب‌های کم‌اعتبار جلوگیری شود.	ح. ورود این گونه کتاب‌ها به کتابخانه ممکن است باعث تخریب اذنان عمومی شود.

۵. فرض کنید شما مدیر یکی از کتابخانه‌های عمومی هستید و یکی از همکاران، به شما پیشنهاد می‌دهد در قبال برخی مزایا، کارهای اجباری او را انجام دهید و در ساعاتی که او نیست جایش را پر کنید. شما می‌اندیشید که آیا این پیشنهاد را به ریاستان گزارش کنید یا آن را قبول کنید و به کسی نگویید.

ج. تن دادن به روابط ناسالم کاری صحیح نیست.	د. بهتر است افراد وارد روابط ناسالم کاری نشوند.
ه. ما باید پیرو قواعد کاری باشیم.	و. معمولاً خوب است که از قواعد کاری پیروی کنیم.
الف. اگر این را خبر بدهم، همکارم آسیب می‌بیند.	ب. اگر این را خبر بدهم، شاید همکارم آسیب ببیند.
ز. سازمان باید بداند چه جور افرادی در آن کار می‌کنند.	ح. اینکه سازمان بداند چه جور افرادی در آن کار می‌کنند، شاید کار محتاطانه‌ای باشد.

۶. تصور کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استان تان هستید و در هفته کتاب، برنامه‌های سخنرانی و معرفی کتاب و نمایش طی هفت روز مداوم در تالار کتابخانه مرکزی یا یکی از تالارهای شهر ترتیب یافته است. شما به‌طور اتفاقی در یکی از برنامه‌ها حضور می‌یابید و در حالی که تالار مملو از جمعیت است و فرهیختگان نیز حضور دارند متوجه می‌شوید که مدیر روابط عمومی و مسئول فنی تالار گفتگوی نجوا گونه‌ای انجام دادند و سپس قبل از آغاز برنامه، به مدت چند دقیقه، تبلیغات کالاهای ورزشی متعلق به برخی شرکت‌های تولیدی پخش شد. شما مانده‌اید که چه عکس‌العملی نشان دهید.

تحقیقات اطلاعاتی رسانه‌ها کتابخانه‌های عمومی

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای ...

الف. پخش این گونه پیام‌ها ناصحیح است.	ب. پخش این گونه پیام‌ها توصیه نمی‌شود.
ج. پرسنل برای اینکه بهتر کار کنند باید با رضایت کارفرما اجازه داشته باشند از خلال کار به مزایایی دست پیدا کنند.	د. اگر پرسنل با رضایت کارفرما اجازه داشته باشند از خلال کار به مزایایی دست پیدا کنند شاید بهتر کار کنند.
هـ. بهترین راه این است که خود را به ندانستن بزینم تا تنشی ایجاد نشود.	و. گاهی اوقات بهتر است خود را به ندانستن بزینم تا تنشی ایجاد نشود.
ز. اگر این موضوع افشاء شود، اداره کل با ستاد یا سایر حامیان به چالش مالی برمی‌خورد.	ح. اگر این موضوع افشاء شود، ممکن است اداره کل با ستاد یا سایر حامیان به چالش مالی بر بخورد.

۷. فرض کنید شما مدیر داخلی مجله سازمان تان هستید و در حال بازبینی نهایی مقاله یکی از همکارانتان هستید که قرار است چاپ شود. در حین مرور، متوجه می‌شوید که برخی از جملات این مقاله شبیه جملات مقاله شماست و پس از جستجو در اینترنت و مطابقت‌دهی، متوجه می‌شوید حدس تان درست است. فرض کنید مجله باید در اسرع وقت منتشر شود و به موقع چاپ نشدن مجله به معنی از دست رفتن انتشار مجله است.

الف. احترام به حقوق مؤلفان یک وظیفه است.	ب. گاهی اوقات حقوق مؤلفان ممکن است مشکل آفرین باشد.
ج. مجله باید سر وقت بیرون بیاید.	د. بهتر است مجله سر وقت منتشر شود.
هـ. افشای سرقت به روابط کاری میان همکاران تأثیر سوء خواهد گذاشت.	و. افشای سرقت ممکن است به روابط همکاران تأثیر نامطلوبی بگذارد.
ز. اگر چاپ کنیم حتماً مجله متهم به سرقت علمی می‌شود.	ح. اتهام سرقت علمی برای وجهه مجله خوب نیست.

۸. شما کارمند کتابخانه هستید و فرض کنید چند تن از همکاران به دلیل نازک بودن انگشتان دست، با موافقت امور اداری از کارت برای حضور و غیاب استفاده می‌کنند. دو تن از بهترین همکاران شما معمولاً زمانی که قرار است یکی از آنها دیر بیاید، کارتش را به دیگری می‌دهد تا برایش کارت بزنند. یک روز هر دوی آنها قرار است دیر بیایند و از شما درخواست دارند تا به جای آنها کارت بزنید.

الف. این کار آسیب‌زدن حقوق دیگران حساب می‌شود.	ب. بهتر است از آسیب زدن به حقوق دیگران اجتناب شود.
ج. این کار غیرقانونی است.	د. شاید درست نباشد که از قانون سرپیچی شود.
هـ. این کار به شکاف میان همکاران خواهد انجامید.	و. ممکن است من باعث ایجاد شکاف میان همکاران شوم.
ز. با این کار خدمت‌رسانی به مراجعان آسیب می‌بیند.	ح. شاید این کار باعث آسیب‌دیدن خدمت‌رسانی به مراجعان شود.

۹. فرض کنید شما کارشناس فناوری اطلاعات اداره هستید و رئیس تان از شما می‌خواهد نرم‌افزاری روی شبکه نصب کنید تا بدان وسیله هر کس از ایمیل سازمان برای کارهای شخصی‌اش استفاده کرد، شناسایی شود. شما می‌دانید که می‌بایست به کارکنان اطلاع داده و رضایت آنها را جویا شوید اما اگر این کار را بکنید، بازرسی شما بیهوده و باطل می‌شود.

الف. این کار اقدامی است علیه حریم خصوصی و آزادی کارکنان.	ب. این کار ممکن است از نظر افراد اقدامی علیه حریم خصوصی و آزادی تلقی شود.
ج. باید از دستورات رئیس تبعیت شود.	د. شاید بهتر باشد از دستورات رئیس اطاعت شود.
هـ. اگر کارکنان بفهمند، باعث نارضایتی شغلی آنان می‌شود.	و. اگر کارکنان بفهمند، ممکن است نارضایتی شغلی بین آنها اتفاق بیفتد.
ز. سازمان باید برای جلوگیری از آسیب جمعی در این خصوص اطلاع کسب کند.	ح. بهتر است سازمان درباره سوء استفاده کنندگان، جایی که این کار آسیب جمعی دارد، اطلاع کسب کند.

۱۰. فرض کنید شما مدیر یک کتابخانه عمومی بزرگ هستید و کتابخانه وسط شهر قرار گرفته و جای پارک کم دارد. برای این که مشکل پارکینگ حل شود، کتابخانه حق پارک را یک روز در میان کرده است. اما شما شنیده‌اید که یکی از کارکنان شما که فرزند رئیس است ماشینش را هر روز به محل کار می‌آورد. شما نمی‌دانید که او را توییح کنید یا این مشکل را نادیده بگیرید.

الف. باید جلوی تبعیض را گرفت.	ب. بهتر است تبعیضی قائل نشویم.
ج. قواعد کتابخانه بدون استثناء باید درباره همه رعایت شود.	د. مناسب این است که قواعد کتابخانه توسط همه تبعیت شود.
ه. نادیده گرفتن باعث تنش بین کارکنان می‌شود.	و. نادیده گرفتن ممکن است باعث تنش میان کارکنان شود.
ز. این قبیل امتیازات جلوی نقش‌آفرینی و شکوفایی کارکنان را می‌گیرد.	ح. ممکن است برخی امتیازات خاص، افرادی را ناامید و بی‌تفاوت کند.

۱۱. فرض کنید شما از میان کتابداران به‌عنوان مصاحبه‌گر کارکنان جدید استخدام برگزیده شده‌اید. در شرایط استخدامی برخی از پُست‌ها نوشته شده است: «ترجیحاً مرد». شما به خاطر این ترجیح متعجب شده‌اید و نمی‌دانید آیا این ترجیح را باید در نظر بگیرید یا نه.

الف. احترام به برابری در اولویت اول است.	ب. ممکن است این موارد جزو موارد نقض برابری باشد.
ج. عمل در چارچوب شغل، اولویت اول من و مخالفت با رئیس خلاف سلسله‌مراتب است.	د. شاید به صلاح باشد افراد در چارچوب شغل عمل کنند و درباره امور و رای تعهدات اظهار نظر نکنند.
ه. شغل‌هایی وجود دارند که باید توسط مردان انجام شوند.	و. شغل‌هایی وجود دارند که مردان آن‌ها را راحت‌تر می‌توانند انجام دهند.
ز. فقط این مهم است که متقاضی مناسب‌ترین فرد برای آن شغل باشد.	ح. مهم است که فردی انتخاب شود که برای آن شغل مناسب‌ترین فرد باشد.

۱۲. فرض کنید شما کتابدار هستید و مدیرتان از شما می‌خواهد که به یکی از کتابخانه‌های وابسته به شهرداری رفته و خود را مراجعه‌کننده جا بزنید و اطلاعاتی از آنجا جمع کنید که از راه دیگر امکان‌پذیر نیست. جعل هویت خلاف قانون است اما شما تمایل دارید این کار را انجام دهید.

الف. جعل هویت زمینه آسیب زدن به دیگران است.	ب. ممکن است جعل هویت زمینه را برای آسیب خوردن دیگران آماده کند.
ج. جعل هویت در همه حال خلاف قانون است.	د. شما احتمالاً عمل به قانون را مدنظر قرار می‌دهید.
ه. اگر همکاران بفهمند، روابط کاری به هم می‌خورد.	و. ممکن است همکاران بفهمند و روابط کاری تحت تأثیر قرار گیرد.
ز. مضرات جمعی جعل هویت بیش از مزایای جمعی آن است.	ح. ممکن است مضرات جمعی جعل هویت بر مزایایش برای جمع بچرخد.

۱۳. فرض کنید شما معاون مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استان هستید و مغازه‌ای هم به‌عنوان شغل دوم دارید که اتفاقاً به ورشکستگی انجامیده و شما بسیار مقروض هستید. رئیس شما از این قضیه اطلاع دارد و بدین خاطر از شما سوءاستفاده می‌کند و به شما کارهای نامربوط و رای کار معمولتان محول می‌کند و می‌داند که شما نمی‌توانید در وضعیت موجود این کارها را نپذیرید.

تحقیقات اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای ...

الف. سوء استفاده کردن از دیگران نباید اتفاق بیفتد.	ب. بهتر است با سوء استفاده نکردن از دیگران، احترام افراد حفظ شود.
ج. این کار راندمان مرا پایین می‌آورد.	د. این کار ممکن است روی راندمان کار من اثر نامطلوبی بگذارد.
هـ. رفتن زیر بار این کار، بین همکاران ایجاد سوءظن و اختلاف خواهد کرد.	و. رفتن زیر بار این کار، شاید بین همکاران سوءظن و اختلاف ایجاد کند.
ز. قبول کردن، اثرات جمعی نامطلوبی به دنبال می‌آورد.	ح. ممکن است قبول کردن به اثرات جمعی نامطلوبی منجر شود.

۱۴. فرض کنید شما مدیر یک کتابخانه هستید و کتابخانه شما یک خط موبایل مستقل برای انجام امور کتابخانه دارد. خط موشی کتابخانه این است که از آن موبایل برای کارهای خصوصی استفاده نشود. اما می‌دانید که یکی از همکاران که دارای بیماری است، از آن موبایل برای امور درمانی خودش استفاده می‌کند. شما می‌اندیشید که آیا هزینه موبایل را از او درخواست کنید یا نه.

الف. سوء استفاده از اموال عمومی صحیح نیست.	ب. این هزینه‌ها شامل مبالغ اندکی می‌شود که تقبل آنها احتمالاً سوء استفاده نباشد.
ج. همه باید از خط موشی کتابخانه تبعیت کنند.	د. در موقعیت‌های خاص و موجه، کتابخانه ممکن است استثنائاتی قائل شود.
هـ. امتیازات امروز، منجر به مشکلات فردا میان همکاران خواهد شد.	و. شاید این جور امتیازات منجر به مشکلاتی شود که ممکن است نشود جمعشان کرد.
ز. باید استفاده از موبایل کتابخانه را کنترل کرد و به سمت منافع جمعی سوق داد.	ح. کنترل و جهت دهی استفاده از موبایل کتابخانه به سمت منافع جمع، پیچیده است.

۱۵. فرض کنید شما از کارکنان یک کتابخانه عمومی هستید و ماه‌هاست از یکی از همکاران خانم می‌شنوید که عده‌ای از طرف مدیر کل او را آزار و اذیت می‌کنند. شما نمی‌توانید جلوی مدیر کل بایستید چون می‌تواند شما را اخراج کند. شما تردید دارید که آیا این قضیه را به مسئولان بالاتر گزارش دهید یا نه.

الف. نباید گذاشت سوء استفاده اتفاق بیفتد.	ب. بهتر است از سوء استفاده جلوگیری شود.
ج. همکارم باید خودش از عهده این کار برآید.	د. شاید بهتر این باشد که همکارم خودش از عهده این کار برآید.
هـ. گزارش دادن این قضیه بدون اینکه تشنج ایجاد شود، ریسک بالایی دارد.	و. بهتر است طوری گزارش شود که حداقل تشنج بین کارکنان ایجاد گردد.
ز. باید گزارش داد و نگذاشت کتابخانه‌های عمومی بدنام شوند.	ح. بهتر است گزارش داده شود و تا حد امکان از بدنامی کتابخانه‌های عمومی اجتناب گردد.

۱۶. فرض کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی هستید و قصد دارید در کنار یکی از کتابخانه‌های شهرتان به واسطه فضایی که در مجاورت آن به دست آورده‌اید، یک فروشگاه فرهنگی بزرگ دایر کنید. برای این کار، شما مجبورید همه درختان آن منطقه وسیع را ببرید و در واقع با این کار تنها منطقه سرسبز آن حوالی را حذف کرده‌اید و می‌دانید که متخصصان محیط زیست با این کار مخالفند.

الف. وظیفه داریم برای حفظ انسان‌ها از آسیب، محیط زیست را دریابیم و نفع فردی را کنار بگذاریم.	ب. بهتر است به اهمیت محیط زیست در حفظ سایر انسان‌ها از آسیب بیندیشیم.
ج. طبق خط موشی، ما باید به مزایای این کار برای کتابخانه‌ها فکر کنیم.	د. مزایای این کار شاید برای کتابخانه‌ها لازم باشد.
هـ. نباید با متخصصان محیط زیست مشکل ایجاد کرد.	و. مشکل داشتن با متخصصان محیط زیست برای ما مناسب نیست.
ز. ما باید به محیط زیست فکر کنیم زیرا سعادت آتی در گرو آن است.	ح. مهم است که برای نسل به سعادت آتی، محیط زیست مدنظر قرار گیرد.

۱۷. فرض کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استانتان هستید و قرار است برای کتابخانه‌های عمومی بزرگ مرکز استان مدیر انتخاب کنید. فرد لایق و کار کشته‌ای نامزد مدیریت آنجاست که می‌تواند آنجا را به رونق برساند اما شما می‌دانید که اگر او بیاید کارکنان آنجا را جابه‌جا می‌کند، به موقعیت‌های پایین‌تری تنزل می‌دهد و افراد دیگری را پیشنهاد می‌کند و جایگزین می‌نماید. شما می‌اندیشید که آیا او را منصوب کنید یا نه.

الف. این کار به بسیاری از افراد آسیب می‌زند.	ب. شاید این کار به آسیب دیدن افراد بینجامد.
ج. مدیریت، مدیریت است و با این چیزها کاری ندارد.	د. ممکن است سبک مدیریت با هر کسی سازگار نباشد.
هـ. کارکنان بسیار مهمتر از مدیریت کتابخانه هستند.	و. شاید مدیریت کتابخانه به اهمیت کارکنان کتابخانه باشد.
ز. این انتصاب برای توسعه کتابخانه‌های آینده بسیار مهم است.	ح. این انتصاب ممکن است به توسعه کتابخانه در آینده منجر شود.

۱۸. تصور کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استانتان هستید و شک دارید به اینکه تعدادی از کارکنان شما از اینترنت برای تماشای ویدئوهای مستهجن استفاده می‌کنند. شما می‌دانید که نمی‌شود بدون رضایت آنها نرم‌افزاری نصب کرد که افراد واردشونده به آن سایت‌ها شناسایی شوند اما فکر می‌کنید که یکی از ماژول‌های آنتی‌ویروس شبکه را فعال کنید تا بدان طریق ورود به آن سایت‌ها کنترل شود.

الف. شما باید به افراد احترام بگذارید و درستکاری‌شان را زیر سؤال نبرید.	ب. بهتر است تلاش کنید درستکاری افراد زیر سؤال نرود.
ج. باید در این خصوص از دستورات مافوق تبعیت شود.	د. توصیه می‌شود در این کار با مافوق مشورت شود.
هـ. این کار همدلی جمعی را به هم می‌زند.	و. نیازی نیست که محیط متشنج و ناهمدلانه‌ای برای کارکنان ایجاد شود.
ز. باید کارآیی سازمان را مدنظر قرار داد.	ح. بهتر است به حفظ کارآیی سازمان توجه شود.

۱۹. فرض کنید شما مدیر کل کتابخانه‌های عمومی استانتان هستید و یکی از کارکنان که تازه پدرب شده پس از اتمام مرخصی قانونی از شما می‌خواهد که ساعات کاری وی را به مدت شش ماه به نصف روز تقلیل دهید. شما نمی‌خواهید خدمات تمام وقت این کارمند را از دست بدهید زیرا به وی احتیاج دارید شما با خود فکر می‌کنید که او را تهدید کنید به اینکه اگر ساعات کاری وی کم شود، از مزایای شغلی در این مدت بی‌بهره خواهد شد.

الف. تهدید کردن اساساً ناصحیح و دون شأن انسان است.	ب. با تهدید کردن ممکن است شأن و احترام فرد آسیب ببیند.
ج. باید درخواست او را قبول کرد زیرا درخواستش قانونی است.	د. بهتر است قوانین بررسی شود تا معلوم شود آیا درخواستش در قانونی است یا خیر.
هـ. تهدید کردن باعث فرار او، ناامیدی همکاران و درماندگی خانواده فرد می‌شود.	و. بهتر است به اثرات تهدید کردن روی سایر همکاران و نیز خانواده او بیندیشیم.
ز. سازمان نباید این کارمند را از دست بدهد.	ح. به صلاح نیست که سازمان این کارمند را از دست بدهد.

۲۰. شما مسئول امور اداری کتابخانه‌های عمومی هستید و در کتابخانه‌ای یکی از همکاران خانم که خیلی با مراجعه کنندگان سروکار ندارد، لباس‌های کوتاه و بدن‌نما می‌پوشد. شما چندین و چند بار به او تذکر داده‌اید اما او نحوه لباس پوشیدنش را تغییر نداده است. بابت این قضیه از سوی کارکنان مذهبی کتابخانه مشکلات زیادی به وجود آمده و شما می‌ترسید که توبیخ این فرد، اوضاع را وخیم‌تر کند.

تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی

خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای ...

الف. هر عمل ناصحیحی مستحق توبیخ است.	ب. هر عمل ناصحیحی ممکن است منجر به توبیخ شود.
ج. باید دید قواعد کتابخانه در این خصوص چیست.	د. بهتر است قواعد کتابخانه در این خصوص بررسی شود.
هـ. باید طوری عمل کرد که بین همکاران اختلاف پیش نیاید.	و. بهتر است حفظ جو دوستانه و همکاری در اولویت تصمیم قرار گیرد.
ز. باید به حفظ وجهه و تداوم خدمات مناسب کتابخانه به جامعه اندیشید.	ح. بهتر است حفظ وجهه و تداوم خدمات مناسب کتابخانه مدنظر قرار گیرد.

۲۱. فرض کنید شما مدیر یکی از ادارات ستادی در کتابخانه‌های عمومی استان‌تان هستید و چند کارمند زیردست شما کار می‌کنند. شما مشکوک شده‌اید به این که وقتی از محل کار بیرون می‌روید، کارمندان دیگر کار نمی‌کنند و به کارهای شخصی‌شان می‌رسند. به فکرتان خطور کرده که یک دوربین مخفی بدون اطلاع کارمندان در محل کار آنها نصب کنید و عملکرد آنها را پس از خروج‌تان از محل کار ببینید.

الف. استفاده از ابزارهای کنترل بدون اطلاع افراد، نارواست.	ب. من احتمالاً با کنترل کردن مخفیانه، حرمت افراد را خدشه‌دار می‌کنم.
ج. اگر کارمندان بفهمند، دادخواهی قانونی خواهند کرد.	د. اگر کارمندان بفهمند ممکن است دادخواهی قانونی بکنند.
هـ. ایجاد رابطه خوب با کارمندان ضروری است.	و. ممکن است به صلاح باشد با کارمندان رابطه خوب ایجاد شود.
ز. باید کارآیی اجتماعی سازمان را در قانون توجه قرار داد.	ح. بهتر است کارآیی اجتماعی سازمان مدنظر قرار گیرد.

۲۲. فرض کنید شما مدیر یکی از ادارات ستادی سازمان متبوع هستید و گروهی از کارکنان این بخش سیگاری هستند. این افراد درخواست دارند اجازه داشته باشند زمان‌هایی را در طی روز از پشت میز کارشان خارج شوند و در محوطه سیگار بکشند. شما می‌دانید که سیگار کشیدن در محوطه صورت خوبی ندارد و طبق قواعد شغلی، ممنوع است. شما در فکر این هستید که چگونه به درخواست این گروه از کارکنان پاسخ دهید.

الف. حفاظت از کارکنان باید جزو مهمترین وظایف مدیر باشد.	ب. حفاظت از کارکنان جنبه‌ای است که شایسته است مدنظر باشد.
ز. کارکنان سیگاری نباید امتیازات بیشتری نسبت به دیگران داشته باشند.	ح. ممکن است غیرسیگاری‌ها فکر کنند سیگاری‌ها امتیازات بیشتری دارند.
هـ. باید به ایجاد نارضایتی کارکنان اندیشید.	و. شاید کارکنان ناراضی باعث شوند نارضایتی بیشتری در سازمان ایجاد شود.
ج. سازمان و افراد دیگر به خاطر این زمان‌های کوتاه متضرر نمی‌شوند.	د. شاید سازمان و دیگر افراد به خاطر این زمان‌های کوتاه متضرر نشوند.

به این مقاله این‌گونه استناد کنید:

شقایق، مهدی (۱۳۹۸). خودآیینی از منظر فیلسوفان بزرگ اخلاق و ساخت مقیاس سنجش اخلاق خودآیین برای کتابداران کتابخانه‌های عمومی ایران. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*. ۲۵(۲)، ۱۹۱-۲۳۱.

Shaghghi, M. (2019). Philosophical Approach to Autonomy and a Scale for Measuring Ethical Autonomy of Public Librarians. *Research on Information Science & Public Libraries*. 25(2), 191-231.